

Grimstad kommune

Grimstadskolen – spesialundervisning

God opplæring for alle

KOMMUNESTYRET VEDTOK I MØTE 10. DESEMBER 2007, K-SAK 089/07:

Kommunestyret godkjenner rapporten *God opplæring for alle*, om spesialundervisning og tilpasset opplæring i Grimstadskolen og tar anbefalingene i rapporten til etterretning.

Kommunestyret orienteres jevnlig om resultatene som oppnås og da første gang innen utgangen av 2008.

Det satses på tidlig inngripen, allerede i barnehagen, for å avdekke særlige behov og iverksette tiltak tidlig.

Administrasjonen oppfordres til å se nærmere på bedre organisering og utnyttelse av den spesialpedagogiske kompetansen som finnes i kommunen.

INNHOLDSFORTEGNELSE

INNLEDNING.....	4
SAMMENDRAG OG ANBEFALINGER.....	5
Arbeidsgruppens anbefalinger.	7
ARBEIDSGRUPPENS VURDERINGER.	8
Arbeidsgruppens ståsted.	8
Spesialundervisning – generelt.	8
Spesialundervisning – omfang.	8
Langemyr skole.	9
Økonomi - ressursfordelingen i Grimstadskolen.	9
Tidlig intervensjon.	10
Overgangen førskolealder/barnehage – skole.....	10
Systematisk kartlegging.	10
Om PP-tjenesten.....	11
Bedre utnytting av ressursene på Langemyr og i PP-tjenesten.....	11
Kompetanseheving.	11
Om bruk av miljøpersonale (assistenter/miljøarbeidere).	11
Foreldresamarbeid.	12
Goder relasjoner i skolene.	12
Alternative læringsarenaer.....	12
GENERELT OM SPESIALUNDERVISNING.....	13
Lovgrunnlaget – retten til spesialundervisning.	13
Spesialundervisning – omfang og utviklingstrekk.	13
Likeverdig og tilpasset opplæring (TPO).....	14
Om ansvar for økonomiske ressurser til spesialundervisning.	15
Kort om PP-tjenesten.	15

KARTLEGGING AV SPESIALPEDAGOGISKE TILTAK I GRIMSTAD. ... 17

Spesialpedagogiske tiltak i Grimstad – statistikk.	17
Andelen elever med enkeltvedtak om spesialundervisning i Grimstad.	17
Andelen elever med spesialundervisning på skolene i Grimstad.	18
Nærmere om miljøpersonale (assistenter/miljøarbeidere).	18
Spesialundervisning – andelen elevtimer.	19

Økonomi.	20
Økonomi – utgifter til grunnskoleundervisning.	20
Økonomi – kostnader per skole og per elev.	21
Antall elever og kostnader ved Langemyr skole.	23

Spesialpedagogiske tiltak i Grimstadskolen i dag – organisering mv.	23
Noen fellesverdier i Grimstadskolen.	24
Om forholdet tilpasset opplæring (TPO) og spesialundervisning.	24
Modeller for organisering av opplæringen i Grimstadskolen.	24
Om enkeltvedtak og (kollektiv) bruk av midlene.	25
Utnyttes de faglige ressursene ved Langemyr?	25
Om PP-tjenesten.	26
Kartlegging av elevenes forutsetninger, utvikling og effekt av tiltak.	26
Alternative læringsarenaer.	27
Gode relasjoner.	27

SPESIALUNDERVISNING I OSLO KOMMUNE OG FINLAND. 28

Sentrale fellestrekk og mulige inspirasjonsmomenter for Grimstad.	28
---	-----------

Spesialundervisning i Oslo kommune og Finnland.	28
---	-----------

LITTERATURLISTE 30

VEDLEGG 31

VEDLEGG 33

INNLEDNING.

Bakgrunnen for arbeidsgruppens arbeid (rapporten) er kommunestyrets vedtak i juni 2006 i forbindelse med omstillingsprogrammet Grimstadøkonomien mot år 2010. Ett av innsparringstiltakene som ble vedtatt, var reduserte utgifter til spesialundervisning i grunnskolen. Innsparingen utgjør 750 000 i 2008 økende til 2,0 millioner fra 2009 (KO-9).

Arbeidsgruppen har hatt følgende mandat:

- Prosjektet skal utrede området spesialundervisning og tilpasset opplæring i Grimstad
- Prosjektgruppen skal gi en oversikt over utviklingen av ressurser som brukes på spesialundervisning
- Prosjektgruppen skal utrede ressurser og muligheter som finnes i kommunen ved å se på:
 - *Skolenes bruk av ressurser generelt og muligheter for samordning spesielt
 - *Skolenes behov for etterutdanning og veiledning, med særlig vekt på fleksible arbeidsmåter og kompetanse om læringsstrategier
 - * Alternative løsninger / læringsarenaer
 - * Mulige samarbeidsmodeller skolene imellom
 - *Vurdere hvordan Langemyr skoles kompetanse kan benyttes i hele Grimstadskolen
- Prosjektgruppen vil i sitt arbeide ha særlig fokus på elevsyn, som et viktig fundament for god undervisning.
- Prosjektgruppen skal komme med forslag til endringer som kan bidra til reduserte utgifter til spesialundervisning som vedtatt av kommunestyret.

Arbeidsgruppen har hatt 14 møter i arbeidsgruppen, 2 møter med referansegruppen, hatt samtaler med alle enhetsledere og spesped.-koordinatorene i grunnskolen, og besøkt Hå kommune og Sjøstrand skole i Kristiansand. Kommunalsjefen for kultur og oppvekst har deltatt på 4 møter i arbeidsgruppen.

Arbeidsgruppens mandat har ikke omfattet barnehageområdet/førskoleperioden. I ettertid ser arbeidsgruppen at det kan være hensiktsmessig å se nærmere på kommunens spesialpedagogiske tiltak overfor barn i førskolealder. Arbeidsgruppens anbefaling pkt. 5 innbefatter helsestasjonen og barnehagene.

Arbeidsgruppen overleverer sitt arbeid til Kommunalsjefen for kultur og oppvekst. Arbeidsgruppen vil anbefale at saken sendes på offentlig høring. Anbefalingene i rapporten berører alle som arbeider med og er berørt av opplæring i barnehager og grunnskolen i Grimstad.

Referansegruppens medlemmer: PP-rådgiver Bjørg Løhaugen, PP-rådgiver Marit Terkelsen, hovedtillitsvalgt Marit Innholt, enhetsleder for barnehagetjenesten Johanne Rotvatn, enhetsleder Dineke Tingstveit, fagleder Magnus Mork, fagleder Erik A. Evensen og fung. enhetsleder Jon Eiklund.

Leseveiledning.

Rapporten har blitt lengre enn tenkt i utgangspunktet. Det har sammenheng med temaets kompleksitet. De som kun ønsker en hovedoversikt over innholdet i rapporten og arbeidsgruppens forslag, kan begrense lesningen til kapittelet "Sammendrag og anbefalinger". Vi har forsøkt å rydde stoffet og viser for øvrig til innholdsfortegnelsen.

Arbeidsgruppens sammensetning:

Bjørg Løhaugen (leder)
PP-rådgiver, veilednings-
(sign) og utviklingstjenesten

Inger Sofie Jahr
enhetsleder, Frivoll skole
(sign)

Trygve Oftedal Songe
lærer, Fevik skole
(sign)

Hilde Gunn Jensen
spesped.-koordinator, Holviga skole
(sign)

Bent Sætra
enhetsleder, Landvik skole
(sign)

Dag Røysland
enhetsleder, Langemyr skole
(sign)

Ragnar Holvik (har skrevet rapporten)
Rådgiver, plan- og utviklingsavdelingen
(sign)

SAMMENDRAG OG ANBEFALINGER.

Arbeidsgruppens hovedoppgave er å legge fram forslag til reduksjon i utgifter til spesialundervisningen i Grimstadskolen.

Grimstadskolen har klart lavere driftsutgifter til grunnskoleundervisning enn sammenlignbare kommuner/landsnittet. Stramme ressursrammer øker muligheten for etterspørsel etter spesialundervisning og minsker hjemmeskolenes muligheter for å gi god, og tilpasset opplæring til alle elevene. Det er en innebygd konflikt mellom lave driftsutgifter til grunnskoleundervisning og et mål om lavere andel elever med spesialundervisning. Arbeidsgruppen kan ikke anbefale kutt i rammene til grunnskolen.

Det er et nasjonalt mål å redusere omfanget av spesialundervisning. Grimstadskolen ligger i dag noe over landsnittet i andelen elever med spesialundervisning og antall elever ved Langemyr skole har økt de siste 10 årene; fra 4 elever i 1996/97 til 17 elever i 2006/07. Når andelen elever ved Langemyr skole har økt, skyldes det forhold utenfor skolen. Økningen kan i noen grad forklares med at det generelt er noe flere barn med hjerneskader, Langemyrs gode rykte mv., men er også uttrykk for at det over tid har skjedd en noe endret praksis og kanskje også syn på integrering i Grimstadskolen.

Arbeidsgruppen mener den beste måten å redusere omfang og utgifter til spesialundervisning på, er god tilpasset opplæring (TPO) og en tydelig holdning om inkludering av alle elever på hjemmeskolene. Spesialundervisning er et tema som griper inn i de fleste forhold i skolen. Anbefalingene til arbeidsgruppen må derfor sees i sammenheng og forutsetter tydelig og målrettet ledelse og at det skapes arenaer for erfaringslæring i Grimstadskolen. Hovedelementene i arbeidsgruppens anbefalinger er:

- Mål om færre elever med spesialundervisning og færre elever ved Langemyr skole
- Inkludering – alle elevene skal få sin opplæring på hjemmeskolen
- Videreutvikling av tilpasset opplæring (TPO)
- Systematisk kartlegging og oppfølging av elevene gjennom hele utdanningsforløpet
- Tidlig inngripen - avdekke særlig behov og iverksette tiltak tidlig i opplæringsforløpet
- Omprioritere ressurser til de første opplæringsårene
- Bedre relasjons- og metodekompetanse og mer veiledning

Arbeidsgruppen mener at tiltakene den foreslår gradvis vil kunne redusere utgiftene til spesialundervisning og antall elever på Langemyr skole. Arbeidsgruppen finner det imidlertid vanskelig å tallfeste disse reduksjonene. Det henger sammen med at problemstillingene knyttet til spesialundervisning er sammensatte. Omfanget av spesialundervisning har blant annet sammenheng med skolens ressursituasjon, lærertetthet, organisering av opplæringen, enkeltlærernes kompetanse og yrkesutøvelse, faglig praksis og normer i PP-tjenesten, sosioøkonomiske forhold mv. Spesialundervisning er dels en ordning basert på rettigheter, dels på skjønn.

Arbeidsgruppen fremmer med andre ord ikke forslag om direkte kutt i budsjetter, men anbefaler endringer i gjeldende praksis og rutiner. Arbeidsgruppens forslag innebærer også tiltak som kortsiktig gir vekst i utgiftene (kompetanseheving). Det er åpenbart ikke uproblematisk å foreslå slike tiltak når oppgaven er kostnadskutt. Når arbeidsgruppen likevel fremmer disse forslagene, har det bakgrunn i at arbeidsgruppens samlede pakke av anbefalinger på sikt vil bidra til både kvalitet i opplæringen og reduserte kostnader. Arbeidsgruppens forslag har et klart forebyggende perspektiv, og tiltakene er ment å bidra til at en tidlig fanger opp og "løser" disse med relativt lave kostnader i stede for å "vente til det er for sent" med høye kostnader som konsekvens. Slik sett handler denne saken om en har tro på eller ikke tro på at arbeidsgruppens forslag er fornuftige.

Alternative måter å "svare" på oppgaven om kutt i utgiftene til spesialundervisning på, kan være:

- Generelt kutt i rammene til grunnskolen (se drøfting over og kap. "Arbeidsgruppens vurderinger").
- Ensidige kutt i spesialundervisningens omfang, eksempelvis slik:
 - At andelen elever med spesialundervisning ikke skal overstige X % innen år X.
Arbeidsgruppens kommentar: denne form for kutt vil muligens kortsiktig kunne la seg gjøre, men arbeidsgruppen mener det ligner på noe Grimstadskolen tidligere har forsøkt med mindre hell (perioden 2000/01 og etterfølgende år).

- Vedtak om at spesialundervisning skal innvilges som minimumstilbud med angivelse av for eksempel max. antall timer spesialundervisning per uke.
Arbeidsgruppens kommentar: det er mulig med denne typen pålegg, men sjansen for at pålegget kun gir kortsiktige gevinster med høye kostnader på sikt som konsekvens, er sannsynlig. Tiltaket vil vanskelig kunne ivareta krav om individuell vurdering av den enkelte elev/søknad. Arbeidsgruppen vil vise til anbefalingen pkt. 3 og 12. Disse forslagene har til hensikt å tydeliggjøre det faglige og økonomiske ansvaret på enhetsnivå, som er i tråd med den nye organiseringen av Grimstad kommune om helhetlig styring og ledelse på enhetsnivå.
- Reduksjon i tilskuddene til Langemyr (se drøfting over og kap. "Arbeidsgruppens vurderinger").

Etter arbeidsgruppens vurdering kan det være behov for å se på ressursfordelingen mellom skolene. Kartleggingen kan tyde på at ressursene er ulikt fordelt mellom skolene. Videre tyder mye på at dagens måte å fordele ressurser på i Grimstadskolen ikke stimulerer hjemmeskolene til integrering av de elevene som trenger mest tilrettelagt opplæring. Det kan virke som dagens system legger til rette for flere elever ved Langemyr. Arbeidsgruppen vil anbefale at det utarbeides ordninger som tydeliggjør og fremmer hjemmeskolenes ansvar for tilrettelegging av opplæringen for alle elever.

Langemyr skole har en viktig funksjon i Grimstadskolen og har et fortjent godt faglig rykte. Kostnadene med elever på Langemyr er imidlertid relativt høye i forhold til det hjemmeskolene kan påregne å få. Arbeidsgruppen mener en reduksjon i andelen elever på Langemyr vil redusere Grimstadskolens samlede utgifter uten at tilbudet til enkeltelever nødvendigvis reduseres. Arbeidsgruppen mener det er behov for gjennomgang og eventuell revisjon av samarbeidsavtalen mellom eierkommunene og Langemyr skole. Arbeidsgruppen tror en gjennomgang av ressursituasjonen ved Langemyr og økonomirutinene, vil gi grunnlag for innsparinger, men arbeidsgruppen finner det vanskelig å tallfeste dette på nåværende tidspunkt.

Rapportens kartlegging av spesialundervisning og andre sider ved Grimstadskolen, beskriver ulikheter mellom skolene når det gjelder omfang spesialundervisning, bruk av miljøpersonale, ressurser, lærertetthet, organisering av opplæringen, syn på tilpasset opplæring mv. Spørsmålet er om ulikhetene er ønskelige. Mangfold kan i mange sammenhenger være positivt, men kan også være uttrykk for lite samordning.

En forutsetning for godt skolemiljø, gode læringsresultater og godt utbytte av de spesialpedagogiske tiltakene, er gode relasjoner elev - elev, elev - lærer, elev - foreldrene og lærere/skolen - foreldrene. Når barn får det vanskelig handler det ofte om hvordan de voksne handler. God utnyttelse av ressursene på skolen, herunder de spesialpedagogiske ressursene, fordrer en helhetlig tenking omkring den enkelte elev hvor tiltak i skolens læringsmiljø sees i sammenheng med praksis og tiltak i elevens hjemmemiljøer. I en slik helhetlig tenking vil samarbeid mellom skolen og foreldrene og med elevens øvrige nettverk, være en selvfølge. Det er lett å oppfatte barns atferd som uttrykk for noe barn *er*, i stedet for å prøve og forstå atferd som en uttrykksform. Gode læringsmiljøer legger vekt på oppmerksomhet på det eleven kan og styrke elevens læringsmuligheter og potensiale, mer enn å påpeke elevens svakheter og begrensninger.

Spesialundervisning gjelder en sårbar gruppe. Sårbarheten er ikke bare knyttet til den enkelte elev, men også til elevens ulike nærpersioner. Indirekte vil vedtak og ressurser knyttet til den enkelte elev også påvirke arbeidsmiljøet til opplæringspersonellet som ønsker å yte best mulig overfor eleven.

Arbeidsgruppen vil ikke anbefale at en gjennomfører brå endringer av praksis, for eksempel en brå og sterk innstramning av praksis når det gjelder enkeltvedtak. Det vil kunne føre til uhenksomme klagesaker og en risikerer at elever som har reelle behov for spesiell tilrettelagt opplæring, ikke får dette fordi fokus i for stor grad har flyttet seg fra elevens behov til fokus på økonomi og "pene" statistikker.

Arbeidsgruppens anbefalinger.

Arbeidsgruppen anbefaler følgende prinsipper og retning for videreutvikling av spesialundervisningen i Grimstad:

1. Arbeidsgruppen kan ikke anbefale at det foretas kutt i rammene til grunnskolen.
2. Spesialundervisning samordnes med den ordinære opplæringen på skolene slik at den blir en del av den helhetlige tenkningen om tilpasset opplæring, støtte og hjelp til elevene.
3. Inkludering – hjemmeskolenes ansvar for tilpasset opplæring og kvalitet i spesialundervisningen skal tydeliggjøres.
4. Antall elever med spesialundervisning reduseres til under 5 % innen 2010.
5. Tidlig inngripen. Barnehager, helsestasjonen og skoler skal tidligst mulig avdekke om barnet/eleven har særlige behov. Barnehager og skoler skal ta i bruk egnet kartleggingsverktøy og det skal utarbeides rutiner for vurdering av barna/elevene for å kunne sette inn tiltak tidlig på den enkelte barnehage/skole. Overgangen mellom barnehage og skole styrkes.
6. Relativt sett høyere ressursbruk i de første opplæringsårene i grunnskolen.
7. Fleksibel bruk av ressursene. Videreutvikling av tilpasset opplæring i Grimstadskolen fordrer at opplæringen organiseres fleksibelt i forhold til elevenes behov. Fleksibel bruk av ressursene innebærer også at skolene i økende grad kan utnytte spesialkompetansen på Langemyr skole og i PP-tjenesten.
8. Gjennomgang av praksis og kriteriene for enkeltvedtak om spesialundervisning.
9. Antall elever ved Langemyr har økt kraftig de siste årene. Det er et mål at antall elever fra Grimstad på Langemyr reduseres. De faglige ressursene på Langemyr skal i økt grad benyttes i form av veiledning og ved styrking av opplæringen på hjemmeskolene. Kriteriene for plass ved Langemyr gjennomgås og samordnes med prinsippene for spesialundervisning i Grimstad. Samarbeidsavtalen mellom eierkommunene og Langemyr skole evalueres med tanke på eventuell revisjon.
10. Legge til rette for at PP-tjenesten i større grad kan jobbe systemrettet og yte veiledning og bidra til utvikling av gode tilpassede opplæringsopplegg på hjemmeskolene. PP-tjenestens rolle, arbeidsoppgaver og samarbeidet med skolene gjennomgås.
11. Plan for videreutdanning i relasjons- og metodekompetanse i barnehage og skole. Atferdsvansker er en stor utfordring, særlig på ungdomstrinnet, og gode relasjoner mellom lærer og elev er en forutsetning for gode læringsmiljøer. Skolene har også behov for økt kompetanse til å identifisere problemer tidlig.
12. Ressursfordelingen mellom skolene gjennomgås. Det må utvikles en modell hvor hjemmeskolene har det faglige, forvaltningsmessige og økonomiske ansvaret for alle elevene uavhengig av hvor den enkelte elev får sitt opplæringstilbud. Ressursene til skolene må fordeles etter forutsigbare kriterier og systemet skal stimulere inkludering og tilpasset opplæring/spesialundervisning på hjemmeskolen.
13. Det etableres nye alternative læringsarenaer i samarbeide med skolene i kommune. Kompetansen til PP-tjenesten og Langemyr skole bør knyttes opp mot utvikling av slike tiltak. Skolene bør også videreutvikle eksisterende tilbud og invitere med andre skoler i sine tiltak.
14. Gjennomgang av hvordan miljøpersonalets kompetanse benyttes.
15. Grimstad kommune inngår avtaler med Universitetet i Agder om bruk av masterstudenter og/eller vitenskapelig personell til gjennomføring av ulike prosjekter styrt av den enkelte skole og PP-tjenesten.

ARBEIDSGRUPPENS VURDERINGER.

Arbeidsgruppen vil innledningsvis understreke at drøftingene under, ikke er en vurdering av enkeltsaker, men en generell drøfting av spesialundervisning i Grimstad. Når arbeidsgruppen for eksempel uttrykker at andelen elever ved Langemyr i dag er høyt og anbefaler et mål om å redusere andelen elever her, så er ikke dette en vurdering av enkeltelever som i dag har plass på Langemyr. Målet om færre elever ved Langemyr må sees i sammenheng med en parallell utvikling av TPO ved den enkelte skole, kompetanseutviklingstiltak som skal gjøre hjemmeskolene bedre i stand til å gi god opplæring til alle/flest mulig elever m.v.

Drøftingen under baserer seg på kartleggingen av spesialundervisning i Grimstad, samtaler med alle enhetsledere og spesped.-koordinatorene i Grimstadskolen, samtale med kommunalsjef for kultur og oppvekst, referansen til Oslo kommune og beskrivelsen av grunnskolen i Finland, drøftinger i arbeidsgruppen, befaringer arbeidsgruppen har hatt til Hå kommune og Sjøstrand skole i Kristiansand og ulike offentlige dokumenter (se litteraturlisten). Arbeidsgruppens medlemmer har også felles og ulike egne erfaringer knyttet til spesialundervisning gjennom jobben.

Arbeidsgruppens ståsted.

I "Plan for videreutvikling av Grimstadskolen 2007 – 2010" heter det blant annet at Grimstadskolen:

- *skal være inkluderende, en god og felles skole for alle der elevene gis like muligheter.*
- *at det på den enkelte skole skal arbeides med å videreutvikle undervisningsmetodene læringsmiljøet og organiseringen av elevene slik at alle får tilpasset undervisning ut fra sitt nivå.*
- *skal ha en læringskultur som reflekterer og dokumenterer egne læringsresultater og som kan endre egen praksis.*
- *gi alle elever like muligheter til å utvikle sine evner og talenter individuelt og i samarbeid med andre.*

Etter arbeidsgruppens vurdering har Grimstadskolen en visjon – "*God skole for alle*" - som legger godt til rette for videre utvikling av spesialundervisningen i Grimstad. Opplæringen skal organiseres og legges opp slik at den er inkluderende og tar hensyn til elevenes ulike forutsetninger og evner.

Spesialundervisning – generelt.

Spesialundervisning er en rettighet hjemlet i Opplæringslovens § 5-1, for elever som ikke har eller kan få "tilstrekkelig utbytte av ordinær undervisning". Loven skiller mellom spesialundervisning og den tilpassede opplæringen som alle har krav på, jfr. § 1-2 "Opplæringa skal tilpasses evnene og føresetnadene hjå den enkelte eleven". Tilpasset opplæring er et overordnet prinsipp som gjelder for all opplæring.

Før vedtak om spesialundervisning fattes av enhetsleder ved den enkelte skole, skal PP-tjenesten gjøre en utredning av eleven. Utredningen munner ut i en sakkyndig uttalelse som skal beskrive elevens vansker, behov for tilrettelegging og omfanget av spesialundervisningen.

Oppfattelsen av begrepene spesialundervisning og tilpasset opplæring (TPO) er mangfoldig i Grimstadskolen. Arbeidsgruppen viser til offentlige dokumenter, gjengitt i kapittelet "Generelt om spesialundervisning", hvor disse begrepene er beskrevet. Oppfattelsen av begrepene er i endring. Endringen går blant annet i retning av at grensene mellom hva som er ordinær tilrettelagt opplæring og spesialundervisning blir mindre tydelige.

Spesialundervisning – omfang.

Det er et nasjonalt mål å redusere omfanget av enkeltvedtak om spesialundervisning og tilrettelegge den ordinære opplæringen slik at den i størst mulig grad tilrettelegges og kan tilpasses alle. Mens landsnittet for andelen elever med spesialundervisning har vært stabil i mange år, har andelen økt i Grimstad og ligger i dag noe over landsnittet. Arbeidsgruppen oppfatter at spesialundervisning har et relativt høyt omfang i Grimstad i dag, jfr. tabell side 17.

Arbeidsgruppen viser til konklusjonene i undersøkelsen av spesialundervisning i Oslo om at forskjellene i andelen elever som får spesialundervisning blant annet *"i stor grad gjenspeiler forskjeller i organisering av opplæringen mellom skolene"*, og *"skolenes opplegg for å organisere lærerressursene fleksibelt"* virker også inn. Arbeidsgruppens intervjuer med enhetslederne i Grimstadskolen viser at det er store forskjeller mellom skolene i Grimstad når det gjelder organisering av opplæringen og lærerressursene.

Etter arbeidsgruppens syn er en godt fungerende tilpasset opplæring på den enkelte skole en forutsetning for at Grimstadskolen skal kunne senke sine tall for andelen elever som har spesialundervisning. Det vil også skape en inkluderende skole. Arbeidsgruppen vil imidlertid understreke at en videre utvikling av den tilpassede opplæringen på hjemmeskolene krever at kompetansen øker. Arbeidsgruppen har inntrykk av at det gjøres mye for å tilpasse opplæringen i Grimstadskolen, men det er også arbeidsgruppens opplevelse at det fortsatt er steg å gå før en kan si at Grimstadskolen har gode nok rammer for TPO.

I rapporten har arbeidsgruppen beskrevet fire ulike måter å organisere opplæringen på i Grimstadskolen. De ulike modellene er uttrykk for ulike måter å legge til rette for tilpasset opplæring. Arbeidsgruppen tror mangfoldet av TPO-tilnærminger er en styrke og at det framover vil være viktig at det legges til rette for at skolene lærer av hverandre og på den måten kan videreutvikle opplæringstilbudet. Det er også viktig at fagmiljøene henter inspirasjon utenfor Grimstad, men at dette skjer koordinert.

Langemyr skole.

Andelen elever ved Langemyr har økt fra 4 i 1996 til 17 i 2007. Det har vært en sterk økning etter skoleåret 2004/05.

Årsaksbildet knyttet til økningen i andelen elever på Langemyr skole er sammensatt. Arbeidsgruppen vil blant annet peke på at Grimstadskolen over mange år har hatt lave driftsutgifter og lav lærertetthet. Etter arbeidsgruppens vurdering kan det også være grunn til å se nærmere på hvordan tildeling av ressurser i Grimstadskolen fungerer, om ordningene stimulerer hjemmeskolene til integrering av de elevene som trenger mest tilrettelegging av opplæringen eller om det legger til rette for flere elever ved Langemyr. Dersom dagens ordninger legger til rette for flere elever ved Langemyr, og det kan se slik ut, taper målsettingen om integrering av elever på hjemmeskolene. Praksisen kan også være økonomisk ugunstig siden kostnadene med elever på Langemyr er høyere enn med tiltak på hjemmeskolen. Utviklingen Grimstadskolen er inne i når det gjelder elevvekst på Langemyr, bør endres. Når en del av spesialundervisningen i Grimstadskolen flyttes fra hjemmeskolene til Langemyr, flyttes i praksis også spesialkompetanse fra hjemmeskoler til Langemyr.

Økonomi - ressursfordelingen i Grimstadskolen.

Grimstad kommune har lave driftsutgifter til grunnskoleundervisning, som i praksis betyr at rammene for å tilpasse opplæringen til elevenes ulik opplæringsbehov er smalere i Grimstad enn i de fleste andre kommuner. Det er en sammenheng (men ikke den eneste sammenheng!) mellom ressurser generelt og behov for og rett til spesialundervisning. Arbeidsgruppen oppfatter at det er en innebygd konflikt/motsetning i generelt lave driftsutgifter til grunnskoleundervisning og et mål om lavere andel elever med spesialundervisning.

I kartleggingskapittelet ble det stilt spørsmål om systemet i Grimstadskolen i dag er slik at det er en fordel for hjemmeskolene med mange enkeltvedtak? Kartleggingen gir et noe broket og sammensatt bilde slik at arbeidsgruppen ikke kan svare ja eller nei på det spørsmålet. Arbeidsgruppen ønsker ikke å gå inn på vurdering av enkeltskoler, men henviser til kartleggingen. Et viktig utgangspunktet for praksis på dette området er spørsmålet om grunnressursrammen for skolene er lik – om de økonomiske forutsetningene er like for skolene i Grimstad. Det er ikke arbeidsgruppen sikker på. Kartleggingen viser også at fordelingen av ressursene i Grimstadskolen kan ha svakheter som blant annet gjør at eventuelle skjevheter over tid kan forsterke seg. Arbeidsgruppen vil derfor anbefale en generell gjennomgang av hvordan ressursene fordeles mellom skolene i Grimstad. Ressursene til skolene må fordeles etter forutsigbare kriterier og systemet bør stimulere inkludering og tilpasset opplæring/spesialundervisning på hjemmeskolen. I denne sammenheng er det også nødvendig å gjennomgå og eventuelt revidere samarbeidsavtalen mellom eierkommunene og Langemyr skole.

Tidlig intervensjon.

Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007) "Og ingen sto igjen"s 27 og 28:

"Et godt utgangspunkt ved skolestart øker sannsynligheten for å lykkes med videre skolegang, studier og arbeid. Jo tidligere barn og unge får hjelp, desto større er sannsynligheten for at større og mer komplekse problemer avverges. Undersøkelser viser at det har vært en tendens i norsk skole til å «vente og se» i stedet for å intervensjonere tidlig i elevenes utvikling og læring.

Statistikk som viser omfanget av spesialundervisning, underbygger antakelsen om at tiltak settes inn på et for sent tidspunkt. Bruken av spesialundervisning øker med elevenes alder, noe som er i strid med prinsippet om tidlig innsats. Andelen lærertimer som går til spesialundervisning i Norge, er 10,9 prosent på 1.-4. trinn. På 5.-7. trinn er tilsvarende andel 14 prosent, og på ungdomstrinnet 16,5 prosent. Dette viser at det er vesentlig større bruk av spesialundervisning på ungdomstrinnet, enn det er på 1.-4. trinn og på 5.-7. trinn".

At andelen elever med spesialundervisning er høyere på ungdomstrinnet enn barnetrinnet, gjelder både Grimstad, Oslo og landet for øvrig. Det skaper et bilde av at ressursene til spesialundervisning til dels benyttes til reparasjon (på u-trinnet) og ikke til forebygging (på b-trinnet). I Finland legger en vesentlig vekt på å fange opp elevenes særlige behov tidlig. Arbeidsgruppen mener det er grunn til å anta at det i enkelte tilfeller i Grimstad i dag settes inn tiltak for sent. Arbeidsgruppen mener det bør være et mål å bryte dette mønsteret slik:

- Tidlig intervensjonering; dvs tettere oppfølging av elevene i basisfagene de første årene. Det er spesielt viktig å tidlig fange opp elever som strever med lesning.
- Systematisk kartlegging med tiltak og evaluering (se under).

Det at en tidlig klarer å fange opp særskilte behov, vil virke forebyggende og arbeidsgruppen tror at en slik satsing og prioritering vil gi langsiktige gevinster både økonomisk for kommunen og for den enkelte elev som vil kunne få bedre grunnlag for mestring og en positiv læringshistorie.

Overgangen førskolealder/barnehage – skole.

Tidlig intervensjonering betyr at oppvekstsektoren i Grimstad må utvikle systematiske ordninger for tidlig inngripen (kartlegging, tiltak og evaluering) og gode overganger fra førskolealder/barnehage til skolen. Kunnskapen som barnehagene har opparbeidet om barna må tilflytte skolene og blir en del av den systematiske kartleggingen av elevene (se under).

"Helsestasjonene er den eneste institusjonen som i prinsippet møter alle barn i førskolealder, uavhengig av om barna går i barnehage eller ikke. De vurderer barnas språkutvikling ved to- og fireårskontrollen. I de faglige retningslinjene anbefales det at det i den generelle helseundersøkelsen av barn gjennomføres «systematisk observasjon av kommunikasjon, språkforståelse og talespråk». Foreldrenes vurdering av barnets språk er også av vesentlig betydning. En av helsestasjonenes oppgave er å oppdage barn som strever med språket. De skal gi foreldrene rådgivning og eventuelt henvise til oppfølging av spesialist. Pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) foretar deretter en nærmere utredning av barnet". St. meld. nr. 16 (2006-2007), s 23.

Systematisk kartlegging.

Fylkesmannen i Aust-Agder har i sitt tilsynsbrev av 01.09.2006 påpekt at Grimstadskolen har et stykke å gå når det gjelder systematikk i sin kartlegging av elevene enkeltvis, og når det gjelder opplæringen generelt.

Arbeidsgruppen har besøkt Sjøstrand skole i Kristiansand som har utviklet en modell med ressursteam og systematisk kartlegging og evaluering av tiltak overfor eleven(e). Erfaringene fra Sjøstrand er gode. Arbeidsgruppen registrerer også at Oslo kommune legger vesentlig vekt på systematisk kartlegging.

Det finnes ulike måter og modeller for kartlegging og evaluering. Arbeidsgruppen vil anbefale at det innhentes noe mer erfaring om systematisk kartlegging, men at dette får høy prioritet.

Om PP-tjenesten.

Arbeidsgruppen har ikke funnet offentlig statistikk som stadfester bemanningsnivået i PP-tjenesten i Grimstad i forhold til andre kommuner, men arbeidsgruppen oppfatter at PP-tjenesten har lav bemanning. Konsekvensen er at PP-tjenesten i liten grad kan bistå skolen på systemnivå og med veiledning.

PP-tjenesten får gjennom sitt arbeid med sakkyndige utredninger både kjennskap til alle elever med særskilte behov i Grimstadskolen og enkeltskolenes kompetanse og evne til å tilrettelegge opplæringen til elevenes ulike behov. Ingen andre i Grimstad får denne innsikten. Arbeidsgruppen oppfatter at Grimstadskolen i dag i for liten grad drar nytte av PP-tjenestens kompetanse og erfaringer.

Bedre utnytting av ressursene på Langemyr og i PP-tjenesten.

Både Langemyr og PP-tjenesten har spesialkompetanse om barn med spesielle behov. Arbeidsgruppen har et bestemt inntrykk av at denne kompetansen kan utnyttes bedre. Dels er det relativt få elever som får nytte godt av denne kompetansen og dels benyttes kompetansen til utredningsarbeid.

Det er relativt lite samarbeid mellom skolene og Langemyr skole. Langemyr skole uttrykker at de ønsker å bruke sine ressurser mer fleksibelt i et samspill med skolene. Det handler dels om veiledning og dels om at en utvikler tilbud/tiltak knyttet til enkeltelever hvor elever både kan få tilbud på Langemyr og hjemmeskolen.

Dagens måte å utnytte ressursene i PP-tjenesten og på Langemyr, bidrar til å opprettholde et u hensiktsmessig skille mellom ordinær opplæring og spesialundervisning. Arbeidsgruppen er opptatt av at dette skillet bygges ned på en slik måte at de ulike spesialpedagogiske tilnærmingene i større grad integreres i den ordinære opplæringen og blir en integrert del av den tilpassede undervisningen på hjemmeskolene.

Kompetanseheving.

Arbeidet med barn med særskilte behov krever profesjonell tilnærming og systematikk. Kravet om at alle elevene skal inkluderes og få tilpasset opplæring på hjemmeskolen, at alle barn skal kartlegges gjennom hele utdanningsforløpet og systematisk oppfølging av denne kartleggingen mv, innebærer at skolene og lærerne må ha et mangfold av pedagogiske tilnærminger for å møte elevenes ulike behov. Skolen må få økt kompetanse i å identifisere problemer tidlig og i hvordan opplæringen på best mulig måte kan tilrettelegges innenfor den ordinære opplæringssituasjonen. Atferdsvansker er en stor utfordring, særlig på ungdomstrinnet. God relasjonskompetanse hos den enkelte lærer er en forutsetning for gode læringsmiljøer på skolene.

Om bruk av miljøpersonale (assistenter/miljøarbeidere).

Innenfor gruppen miljøpersonale finner vi både ansatte som er ufaglærte og med kort yrkeserfaring, tilsatte med fagbrev som barne- og ungdomsarbeidere, men også tilsatte med høgskoleutdanning og kanskje også tilleggsutdanning. Mens lærerne er ekspertene i selve opplæringen, kan andre yrkesgrupper bidra til å legge forholdene best mulig til rette for en god læringssituasjon i skolen.

Kartleggingen viser at bruken av miljøpersonale har vært sterkt økende i Grimstadskolen, men at bruken av disse yrkesgruppene er ulik mellom skolene. Arbeidsgruppen mener det er behov for en gjennomgang av hvordan skolene benytter miljøpersonale. Disse bør inngå i et pedagogisk program i forhold til den enkelte elev. Det er derfor viktig at miljøpersonale får nødvendig kompetanse og ikke brukes ukritisk av økonomiske hensyn. Arbeidsgruppen viser til at i Finland nyttes miljøterapeuter med høyskolekompetanse.

Foreldresamarbeid.

Foreldrene er den største frivillige ressurs skolene har.

"Hvis skolen skal lykkes med tilpasset opplæring for den enkelte elev, er det viktig at læreren kjenner til elevens hjemmemiljø. Foreldre er ingen homogen gruppe. Derfor kan ikke skolen møte alle på samme måte". Leder av Foreldreutvalget i grunnskolen Loveleen Rihel Brenna, FUG nr. 1/05.

Godt samarbeid med foreldrene er viktig for alle elevene. Kontaktlærerne har her en nøkkelfunksjon.

Goder relasjoner i skolene.

En rekke undersøkelser viser at trivselen i norske skoler generelt er høy. Samtidig viser undersøkelser at det er mye uro i norsk skole. Forskning viser at for å forbedre læringsmiljøet og elevenes skolefaglige læringsutbytte, er det ikke nok bare å utvikle lærerens faglige og metodiske kompetanse. Det handler også om å videreutvikle lærerens kompetanse i å lede klasser, strukturere opplæringen, etablere gode relasjoner til og mellom elevene, få til godt samarbeide med foreldre og vektlegge ros og oppmuntring.

I Grimstad kommune finnes ulike verktøy / programmer som på ulike måter kan bidra til gode relasjoner i læringsmiljøene. Marthe Meo og ICDP er verktøy som har forebyggende perspektiv, men som også kan benyttes når vansker har oppstått. PMTO og ART benyttes i større grad der vansker har oppstått, men Hå kommune har innført ART gjennomgående i kommunen som et forebyggende tiltak.

Arbeidsgruppen anbefaler at det også fremover satses på slike verktøy i skolen og at dette arbeidet koordineres.

Alternative læringsarenaer.

Arbeidsgruppen oppfatter at det, særlig på ungdomstrinnet, er behov for å videreutvikle alternative læringsarenaer for elever som ønsker et tilbud i skoledagen som er mer praktisk rettet. Det må imidlertid advares mot tiltak som blir en "plassering" av elever som ikke lykkes faglig og som utagerer dette i skolehverdagen.

GENERELT OM SPESIALUNDERVISNING.

Gruppen elever som mottar spesialundervisning er svært sammensatt; for eksempel fra elever med normale evnemessige forutsetninger som har spesifikke vansker (dysleksi), elever med atferdsvansker og til elever med store sammensatte funksjonshemninger uten verbalt språk og med vesentlige motoriske begrensninger.

Det har lenge vært en rådende praksis at behovet for særskilte tiltak har vært forstått som individuelle problemer – trekk ved den enkelte elev. Dette individorientert synet hvor man har klassifisert elever i grupper etter type vanske, er på vikende front. På den andre siden har man det systemorienterte perspektivet hvor man ser behov for spesielle tiltak som forårsaket av omgivelsene. Elevens problemer handler om skolens måte å møte eleven selv på. Alle elevers rett på tilpasset opplæring (TPO) er et forsøk på å trekke oppmerksomheten bort fra den enkelte elev og over mot strukturer i omgivelsene som er med på å skape eller opprettholde vansken.

Vi skal under beskrive de formelle rammer og generelle utviklingstrekk når det gjelder spesialundervisning og innholdet i begrepene tilpasset opplæring.

Lovgrunnlaget – retten til spesialundervisning.

Retten til spesialundervisning fremkommer i opplæringsloven § 5-1:

Elever som ikke har eller som ikke kan få tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet, har rett til spesialundervisning.

Retten til spesialundervisning – om eleven får *tilfredsstillende undervisning* – er en faglig skjønnsmessig vurdering hvor individuelle behov må veies opp mot den enkelte skoles evne til å gi tilfredsstillende opplæring innenfor sitt ordinære opplæringstilbud. Før kommunen gjør vedtak om spesialundervisning, skal det foreligge en sakkyndig vurdering av de spesielle behovene som eleven har. Vurderingen skal vise om eleven har behov for spesialundervisning og hvilke opplæringstilbud som bør gis.

Loven stiller konkrete krav til at den sakkyndige vurderingen skal ta standpunkt til

- eleven sitt utbytte av det ordinære opplæringstilbudet
- lærevansker hos eleven og andre særlige forhold som er viktige for opplæringen
- realistiske opplæringsmål for eleven
- om skolen kan hjelpe eleven innenfor det ordinære opplæringstilbudet
- hva slags opplæring som gir et forsvarlig opplæringstilbud

Tilbudet om spesialundervisning skal så langt det er mulig, utformes i samarbeid med foreldrene og den enkelte elev.

Vedtaket om spesialundervisning er enkeltvedtak etter forvaltningsloven. Dersom vedtaket avviker fra den sakkyndige vurderingen, må kommunen grunngi at opplæringstilbudet likevel er tilfredsstillende, jfr. opplæringsloven § 5-3 siste ledd.

Alle elever som får spesialundervisning skal ha individuell opplæringsplan (IOP), jfr. opplæringsloven § 5-5. IOP, som utarbeides av skolen, skal sikre elever med spesialundervisning et likeverdig og tilpasset opplæringstilbud.

Spesialundervisning – omfang og utviklingstrekk.

Sammenligner en Norge med andre land, har Norge i dag relativt få elever i spesialskolene eller lignende tiltak utenfor hjemmeskolen, men på den andre siden relativt mange elever med spesialundervisning etter enkeltvedtak.

I norsk skole har man siden 1980 tallet gradvis bygget ned spesialskolene og spesialklasser og arbeidet for å integrere alle elever i "normalskolen". Alle barn har krav på et opplærings-

tilbud på den skolen de bostedsmessig hører til (Oppl. § 8-1), uavhengig av fysisk, sosial og kognitiv fungering. Skolen skal legge til rette for den enkelte elev, slik at de får utvikle seg ut fra sine forutsetninger.

I forordet til boken, "Så langt det er mulig og faglig forsvarlig" skriver Monica Dalen, professor ved institutt for spesialpedagogikk UIO:

"I dette siste tiåret har vi fått nye skolepolitiske signaler der formuleringer som forsterket tilpasset opplæring for alle er introdusert. Det har videre vært foreslått at retten til spesialundervisning skulle oppheves med den begrunnelse at slik undervisning gir liten effekt og kan være sosialt ekskluderende. Foreløpig opprettholdes en juridisk rett til spesialundervisning for elever som ikke får tilfredsstillende utbytte av det ordinære opplæringstilbudet. I den siste stortingsmeldingen fra Utdannings- og forskningsdepartementet (nr. 30, 2003-2004) Kultur for læring, gis det imidlertid klare signaler om at spesialundervisning i fremtiden skal omfatte færre elever, og at målet er at skolen skal tilby en likeverdig og inkluderende opplæring for alle."

Det er stor variasjon mellom kommunene i andelen elever som får spesialundervisning. I Utdanningsspeilet for 2006 (ss30-31) heter det:

Det er store variasjoner mellom kommunene i andelen elever som får spesialundervisning, blant annet grunnet ulik praksis når det gjelder bruk av enkeltvedtak. Variasjonen mellom kommunene kan forklares med at kommuner med mange enkeltvedtak er mindre restriktive i forhold til å innvilge spesialundervisning, mens kommuner med få enkeltvedtak i større grad gir spesialundervisning til kun dem med størst behov, i form av flere timer per elev med slik undervisning.

I Norge får 5,9 % av elevene i grunnskolen spesialundervisning (Kostra, 2007). Tallene varierer fra kommune til kommune, hvor noen kommuner har en prosentandel på opp imot 20 %, mens andre kommuner melder at de ikke har noen elever som mottar spesialundervisning.

Variasjonene mellom kommuner og enkeltskoler kan

"henge sammen med ulike forhold. I noen grad kan lokale variasjoner skyldes ulike behov. Det er samtidig svært viktig å tenke gjennom om andre årsaksforhold kan gjøre seg gjeldende. En bør gjennomtenke kultur, tradisjoner og holdninger i egen skole og vurdere skolens kompetanse og praksis når det gjelder differensiering og tilpasning" (Spesialundervisning..., 2004. Forsknings- og udep).

Generell tilrettelegging og tilpasset opplæring ved den enkelte skole kan ha en forebyggende effekt og redusere behovet for tradisjonell spesialundervisning.

I St.meld. nr. 16 (2006–2007) "... og ingen sto igjen" understrekes prinsippet om tidlig innsats og målet om å intervensere tidlig i elevenes utvikling og læring. I Utdanningsdirektoratets utgave av Utdanningspeilet for 2006 fremkommer følgende oppsummering om spesialundervisning:

- 37 063 enkeltvedtak om spesialundervisning (2006–2007)
- 4,9 % gjaldt elever på første trinn, mens 14,5 % gjaldt elever på tiende trinn.
- andelen elever som får enkeltvedtak øker jevnt fra første til tiende trinn. Det går flere timer til spesialundervisning per elev på ungdomstrinnet enn på barnetrinnet.
- over dobbelt så mange gutter som jenter som får enkeltvedtak. Av de som fikk enkeltvedtak, var 69,3 % gutter og 30,7 % jenter.
- andelen elever med spesialundervisning i grunnskolen økt noe (2006–2007), etter å ha vært nokså stabil over tid.
- spesialundervisning har blitt konsentrert på færre elever med større behov for flere timer.
- store variasjoner mellom kommuner i andelen elever som får spesialundervisning, blant annet grunnet ulik praksis når det gjelder bruk av enkeltvedtak.

Likeverdig og tilpasset opplæring (TPO).

Grunnskolen i Norge er forankret i prinsippet om å gi alle elever likeverdig opplæring. Dette prinsippet er tatt opp i visjonen for Grimstadskolen: "God skole for alle".

Likeverdig opplæring gir et tosidig pedagogisk siktemål. På den ene siden skal elevene få del i et felles kunnskaps-, kultur og verdigrunnlag, jfr. opplæringsloven og læreplanverket. På den andre siden innebærer

likeverdprinsippet at opplæringen må ta utgangspunkt i at elevene har ulike forutsetninger for læring og utvikling.

"Likeverdig opplæring er ikke en opplæring som er lik, men en opplæring som tar hensyn til at elevene er ulike. Derfor må opplæringen alltid ha stort rom for tilpasning. Tilpasning skal medvirke til at alle, enten forutsetningene er sterke eller svake, kan utnytte sitt potensial og nå så langt som mulig" (Spesialundervisning i grunnskole og videregående opplæring, 2004. Utdannings- og forskningsdepartementet)

Dette danner grunnlaget for tilpasset opplæring (TPO).

"Opplæringa skal tilpasses evnene og forutsetningene til den enkelte eleven, lærlingen og lære kandidaten", jfr. Opplæringslova § 1-2. Formålet med opplæringa.

TPO innebærer at opplæringen legges opp ulikt for elevene mht *"behandling og fordypning i lærestoffet og variasjon i art, vanskegrad, mengde, tempo og progresjon"* (Spesialundervisning..., 2004. Forsknings- og udep).

"Tilpasset opplæring kan gis innenfor rammen av ordinær opplæring i klassen eller som spesialundervisning. De fleste elever vil få tilpasset opplæring gjennom den undervisningen som foregår i en klasse, men noen elever med særskilte behov må få tilpasset opplæring gjennom spesialundervisning i et visst antall timer pr. uke. Det vil derfor være en nær sammenheng mellom hvordan læreren er i stand til å tilpasse opplæringen innenfor de ordinære rammene i skolen og det behovet for spesialundervisning som oppstår. Mye bruk av spesialundervisning kan derfor være et uttrykk for at den ordinære opplæringen ikke alltid er godt nok tilpasset alle elever" (s. 161) Thomas Nordahl "Elevens som aktør" Universitetsforlaget 2002

Skolene kan ha vansker med å tilpasse opplæringen slik at den blir tilfredsstillende for eleven, og slik at det utløser rett til spesialundervisning.

Om ansvar for økonomiske ressurser til spesialundervisning.

Utdanningsdirektoratet har i sitt Rundskriv Udir-1-2007 påpekt skoleeiers ansvar for at den enkelte skole har økonomiske ressurser til å oppfylle elevenes individuelle rettigheter til spesialundervisning.

"Det er kommunen/fylkeskommunen som har ansvar for at den enkelte skole/barnehage har tilstrekkelige ressurser til å oppfylle elevenes/barnets individuelle rettigheter (spesialundervisning og spesialpedagogisk hjelp) etter regelverket.

Mange kommuner har delegert myndigheten til å fatte enkeltvedtak om spesialundervisning til rektor ved den enkelte skole. Dette forutsetter også at rektor gis de nødvendige rammebetingelser til å fatte lovlige enkeltvedtak. Skoleeier har samtidig ansvar for at den enkelte skole har tilstrekkelige ressurser til å oppfylle regelverket. Dersom skoleeieren ikke har økonomisk mulighet til dette, har skoleeieren ansvar for å rapportere situasjonen til statlig tilsynsmyndighet. Som grunnlag for en slik eventuell rapportering, må det foreligge en analyse som viser hvorfor det er umulig for skoleeieren å oppfylle regelverket".

Kort om PP-tjenesten.

PP-tjenesten er til for de barna som barnehagen og skolen strever med å møte på deres individuelle forutsetninger. Tjenesten er tverrfaglig og består av ulike yrkesgrupper. Det er gjerne psykologer, spesialpedagoger, logopeder og sosionomer. En samlebetegnelse på ansatte i PP-tjenesten er PP-rådgiver.

PP-tjenesten har en tosidig rolle:

- Utarbeide sakkyndig vurderinger i enkeltsaker (spesialundervisning)
- Systemrettet arbeid: bistå enkeltskolene med kompetanse- og organisasjonsutvikling for å legge opplæringen bedre til rette for elever med særlige behov (opplæringsloven § 5-6)

§ 5-6. Pedagogisk-psykologisk teneste

Kvar kommune og kvar fylkeskommune skal ha ei pedagogisk-psykologisk teneste. Den pedagogisk-psykologiske tenesta i ein kommune kan organiserast i samarbeid med andre kommunar eller med fylkeskommunen.

Tenesta skal hjelpe skolen i arbeidet med kompetanseutvikling og organisasjonsutvikling for å leggje opplæringa betre til rette for elevar med særlege behov. Den pedagogisk-psykologiske tenesta skal sørge for at det blir utarbeidd sakkunnig vurdering der lova krev det. Departementet kan gi forskrifter om dei andre oppgåvene til tenesta.

KARTLEGGING AV SPESIALPEDAGOGISKE TILTAK I GRIMSTAD.

Vi skal under gi et bilde av omfang og trekk ved spesialundervisningen i Grimstad. Kartleggingen bygger på offentlig statistikk (Kostra og GSI), på samtale med alle enhetslederne ved grunnskolene i Grimstad, på samtale med kommunalsjef for kultur og oppvekst og på refleksjoner i arbeidsgruppen.

Spesialpedagogiske tiltak i Grimstad – statistikk.

Utdanningsdirektoratet anbefaler forsiktighet mht å bruke statistisk materiale (GSI mv) ned på den enkelte kommune og skole. Vesentlige avvik fra landsnittet/kommunegruppen og vesentlige forskjeller mellom skoler gir primært grunnlag for refleksjon over mulige årsaker og sammenhenger.

Svakheten ved kildematerialet i Grimstad, er knyttet til to forhold. For det første er datagrunnlaget i Grimstad og ved den enkelte skole, relativt spinkelt. De objektive dataene (Kostra og GSI) gir noen klare holdepunkter, men ut over det kan vi kun forsiktig peke på mulige likheter og forskjeller ved spesialundervisningen mellom skolene i Grimstad.

Konkrete tall for hva spesialundervisningen koster er vanskelig å fremskaffe. Det fremkommer ikke av budsjett og regnskapene for den enkelte skole hva som går til ordinær opplæring og til spesialundervisning. Utgifter til spesialundervisning er ikke skilt ut særskilt i Kostra. Statistikk på dette feltet har først og fremst fokus på andelen elever med spesialundervisning og omfanget. Grensene mellom hva som defineres som spesialundervisning og hva som er tilpasset undervisning er også i ferd med å bli visket ut. Generelt for landet går 15 prosent av de totale lærertimene til opplæring, til spesialundervisning og rundt 7 prosent til særlig tilpasset opplæring for elever med annet morsmål enn norsk og samisk (Utdanningsspeilet, 2006)

Andelen elever med enkeltvedtak om spesialundervisning i Grimstad.

Skoleåret 1999/2000 var andelen elever i Grimstad med tilråding fra PPT om ekstra ressurser (spesialundervisning) 7%, 6,4% på barnetrinnet, 8,5% på ungdomstrinnet. Dette var 1% over landsnittet. På dette tidspunktet fikk skolene tildelt det de søkte om til spesialundervisning fra skolekontoret. Undervisningsutvalget vedtok i april 2000 ny plan for tildeling av midler til spesialpedagogiske tiltak.

Den nye planen innebar at skolekontoret, PPT og skolene skulle samarbeide målrettet med å tilrettelegge opplæringen slik at antall elever med tilråding skulle minke. Det ble blant annet gitt spesielle kriterier for hvor store vanskene skulle være før tilråding ble gitt, samtidig som skolene arbeidet med å tilrettelegge opplæringen slik at behovet for spesialundervisning kunne reduseres. Arbeidet førte umiddelbart til en sterk reduksjon i andelen elever med spesialundervisning, jfr. tabellen under (GSI).

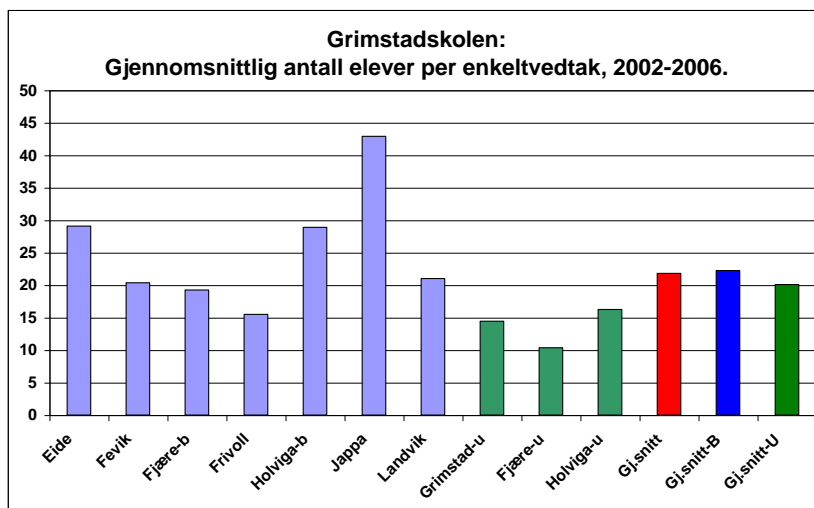
Grimstad kommune				LANDET:	
Årstall	Antall Elever	Antall enkeltvedtak	Andel Spes.ped, %	Andel Spes.ped %	
2000-01	2664	74	2,8 %	5,6 %	
2001-02	2718			5,6 %	
2002-03	2743	109	4,0 %	5,7 %	
2003-04	2816	140	5,0 %	5,7 %	
2004-05	2828	153	5,4 %	5,7 %	
2005-06	2878	191	6,6 %	5,7 %	
2006-07	2931	194	6,6 %	5,9 %	
I tabellen er elever fra Langemyr tatt med.				Utenom Oslo	

I dag, 2007, er andelen elever med spesialundervisning i Grimstad tilbake på omtrent samme nivå som i 1999/2000. I samme perioden har andelen elever med spesialpedagogiske tiltak på landsplan vært stabil. Andelen elever med enkeltvedtak/spesialpedagogiske tiltak er i dag noe høyere i Grimstad enn landsnittet.

Andelen elever med spesialundervisning på skolene i Grimstad.

Vi skal under se på andelen elever med enkeltvedtak og forholdet mellom spesialpedagog- og assistenttimer i grunnskolen i Grimstad.

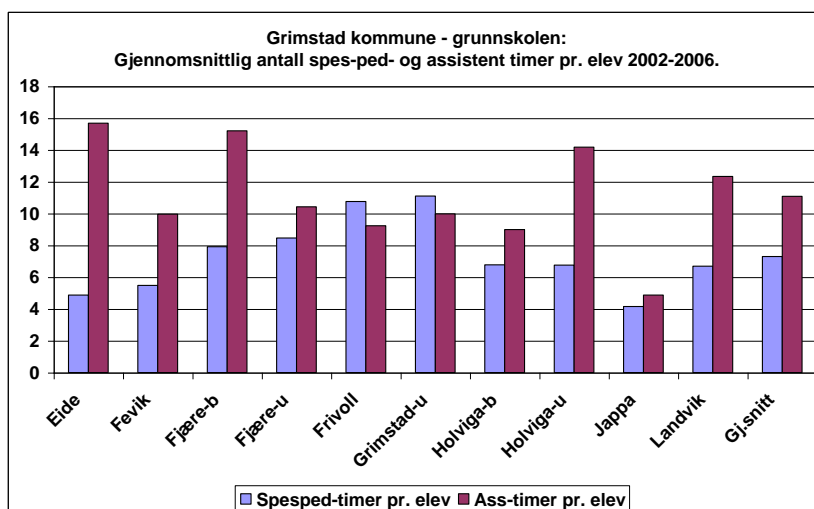
Behovet for spesialundervisning kan endre seg fra år til annet på den enkelte skole og relativt få elever kan statistisk gjøre relativt store utslag. En kan ikke se bort fra at forskjeller i noen grad kan tilskrives sosio-økonomiske forskjeller mellom skolekretsene og forhold ved elevgruppene som varierer over tid. For å dempe effekten av slike forhold har vi regnet ut gjennomsnittet for spesialpedagog- og assistenttimer for perioden 2002-2006. Da får vi lettere fram om det er likheter og ulikheter i omfang, og i tenking og praksis knyttet til spesialundervisning på den enkelte skole. Vi gjør imidlertid oppmerksom på at vi ikke får fram hele "sannheten" på denne måten (se over). Det er derfor viktig å ha fokus på de største ulikhetene og legge mindre vekt på mindre forskjeller.

Diagrammet til venstre om "Gjennomsnittlig antall elever per enkeltvedtak...." leses slik: høy søyle er uttrykk for at det er relativt få elever med enkeltvedtak på skolen og lav søyle indikerer det motsatte.

De to diagrammene viser:

- Andelen elever med enkeltvedtak om spesialundervisning varierer sterkt mellom skolene i Grimstad. Det er blant annet tre ganger så mange elever med spesialundervisning på Frivoll skole i forhold til Jappa.

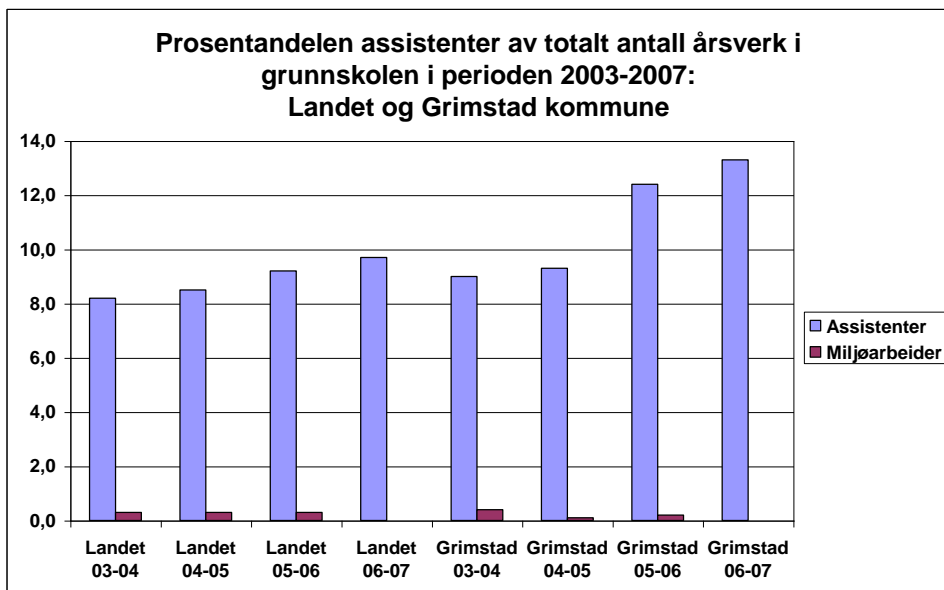
- Andelen elever med enkeltvedtak er høyere på ungdomstrinnet enn barnetrinnet.
- Noen skoler har en relativt høyere andel assistenttimer i forhold til timebruk til spesialpedagog; skolene Eide, Holviga-u og i noe grad Fevik og Landvik, mens noen skoler har en relativt lav bruk av assistenttimer; skolene Frivoll og Grimstad u.

Arbeidsgruppen oppfatter at hovedtrekkene i forskjellene mellom skolene i noen grad kan være uttrykk for ulik tenking, ulik praksis og prioriteringer når det gjelder kriterier for tildeling av enkeltvedtak, ulikheter i skolenes organisering av opplæringen, ulik vektlegging av tilpasset opplæring, ulikheter i elevmassen mv

Nærmere om miljøpersonale (assistenter/miljøarbeidere).

Bruken av miljøpersonale i Grimstad-skolen kom inn med full tyngde da 6-åringene begynte i skolen. Grimstad har i dag en høyere bruk av miljøpersonale i grunnskolen enn landsnittet.

I skoleåret 2003-04 fikk 60 elever timer med miljøpersonale. I 2006-07 var antall elever økt til 96. Mens andelen elever med oppfølging av miljøpersonale i prosent av andelen elever for landet var 3,1 i 2006-07, var den samme andelen i Grimstad 3,5 (2,3 % i 2003-04). Andelen elever med miljøpersonale med mer enn 360 undervisningstimer er om lag 75 % i Grimstad og om lag 50 % på landsplan.

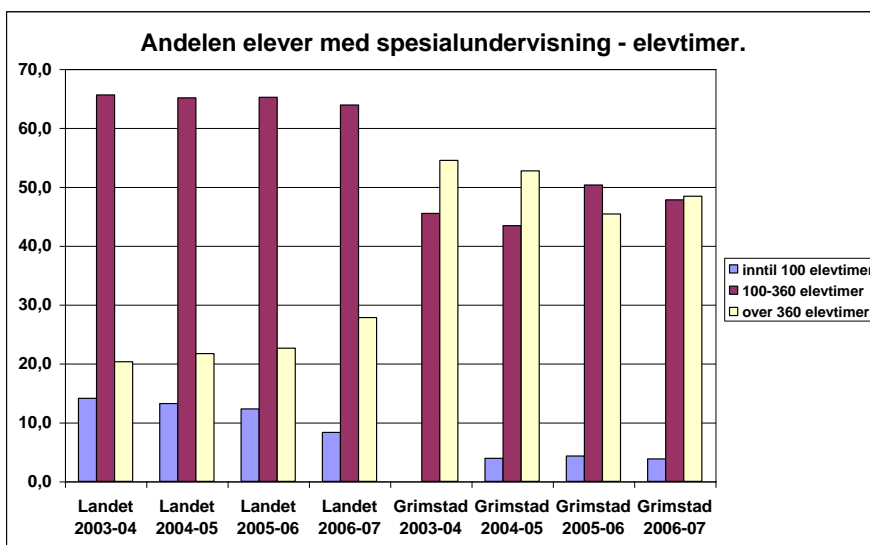

Tabellen til venstre viser at Grimstad har en høyere andel miljøpersonale sett i forhold til totalt antall årsverk i grunnskolen enn landsnittet. Bruken av miljøpersonale har øket noe i landet de siste årene, men økningen har vært langt sterkere i Grimstad.

Bakgrunnstallene (GSI) viser at det er store variasjoner mellom skolene i Grimstad i bruken av miljøpersonale. Mens

andelen på Jappa skole var 4,3 % i 2006-07, var tilsvarende på Holviga skole 16,4 % og 15,4 % på Eide og Fjære skole. En skal være forsiktig med å sammenligne skoler i Grimstad. Forskjellene er imidlertid her så store at det kan være uttrykk for forskjell i tenking og praksis.

Spesialundervisning – andelen elevtimer.

Det er stor forskjell mellom Grimstad og landet i mønsteret for tildeling av elevtimer til spesialundervisning. På landsplan omfatter ca. 2/3-deler av enkeltvedtakene tildeling på mellom 100 til 360 elevtimer og ca. 1/4-del av vedtakene har et omfang på over 360 timer. I Grimstad utgjør nær halvparten av enkeltvedtakene mer enn 360 elevtimer per elev og nesten ingen vedtak har et omfang på mindre enn 100 elevtimer.

Sagt på en annen måte; elever

som innvilges spesialundervisning i Grimstad får mye spesialundervisning.

Økonomi.

Vi skal under kort beskrive hvordan skolene tidligere og i dag, får tilført budsjettmidler og herunder midler til spesialundervisning. Har skolene "like" eller "rettferdige" rammer for å skape et godt opplæringstilbud? Har systemet svakheter som fører til uhensiktsmessige handlinger? Er det for eksempel sider ved systemet som på en uhensiktsmessig måte legger til rette for mange enkeltvedtak om spesialundervisning eller som kan motivere hjemmeskolene for overføring av elever til Langemyr skole?

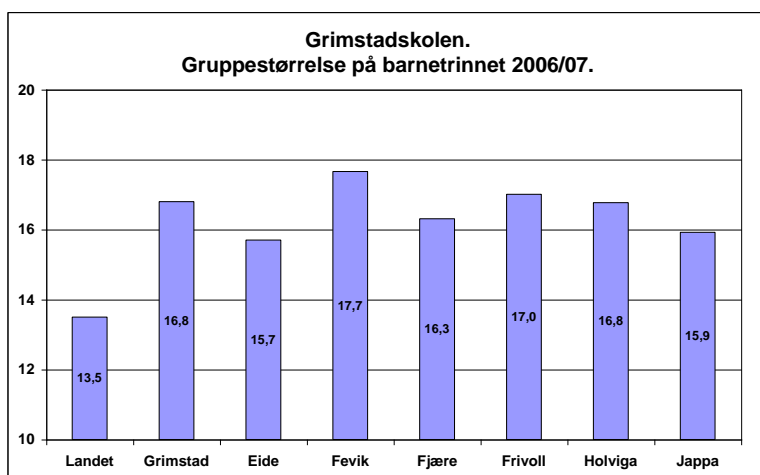
Økonomi – utgifter til grunnskoleundervisning.

Grimstadskolen har lave utgifter til grunnskoleopplæring. KOSTRA-tallene for 2006 viser:

	Grimstad	Kommunegruppe 8	Landet utenom Oslo
Netto driftsutgifter til grunnskoleundervisning, per innbygger 6-15 år*	45 585	53 422	53 317
Korrigerte brutto driftsutgifter til grunnskoleundervisning, per elev	48 927	56 324	56 688

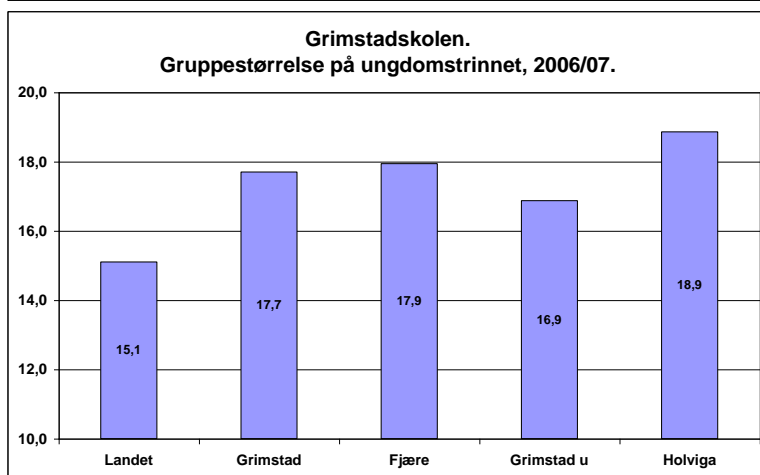
De lave driftsutgiftene til grunnskoleundervisning i Grimstad gjenspeiler seg i lærertettheten og gruppestørrelsene på skolene:

	Grimstad	Kommunegruppe 8	Landet utenom Oslo
Elever per årsverk i grunnskolen	12,4	10,7	10,7
Gjennomsnittlig gruppestørrelse – barnetrinnet	16,8	13,4	13,4
Gjennomsnittlig gruppestørrelse - ungdomstrinnet	17,7	15,0	15,0

Det er stor variasjon mellom kommunene når det gjelder lærertetthet, fra gjennomsnittlig 10-12 elever i de minste kommunene til ca. 15 elever per lærer i de større kommunene (Utdanningsspeilet 2005).

I KOSTRA forklares opplysningene i diagrammet til venstre slik: "Gjennomsnittlig gruppestørrelse (strukturkvalitet). Indikatoren viser forholdet mellom antall lærere og elever. Lærere er undervisningspersonell med godkjent utdanning. Tolkingsproblemet er knyttet til at det ikke finnes en standard for hva som er nok lærere. Det er ikke gitt at spesielt lavt antall elever per lærer er det beste for undervisningssituasjonen og den enkelte elev".

Økonomi – kostnader per skole og per elev.

Tabellen under gir oversikt over skolens driftsutgifter i 2006 for funksjon 2020 (forklaring under). Tabellen viser videre driftsutgiftene per elev i 2006, antall elever per årsverk og omfanget av enkeltvedtak/spesialundervisning på skolene.

	Drift, funksj. 2020 *, 1000-kr, Regnskap 2006	Årsverk, årsmeld. 2006	Antall elever (GSI-06/07)	Antall elever per årsverk ****	Driftsutgift per elev, funksjon 2020, i 2006	Antall enkeltvedtak 2006/07 (GSI-07)	Andelen elever med enkeltvedtak: %
Fevik skole	14 003	33	401	12,2	34 920	24	6
Jappa skole	11 725 *****	30	293	9,8	40 017	6	2
Frivoll skole	7 885	19,5	160	8,2	49 281	12	7,5
Landvik skole	14 488	36	365	10,1	39 693	21	5,8
Eide oppvekstsenter	6 793	Ca. 16,5	139	8,4	48 871	5	3,6
Holviga skole	24 111	54	490	9,1	49 206	26	5,3
***Holviga - b			281		42 700 ***	14	5
***Holviga - u			209		56 000 ***	12	5,7
Fjære skole	31 209	69	654	9,5	47 720	51	7,8
**Fjære - b	13 859		331		41 870	12	3,6
**Fjære - u	17 350		323		53 715	39	12,1
Grimstad u-skole	17 490	40	339	8,5	51 593	27	8

* Undervisning i grunnskolen (all undervisning, inkl. delingstimer, spesialundervisning, vikarer m.m. og konverteringsressurser, jf. GSI- årstimer). Funksjonen omfatter videre administrasjon på den enkelte virksomhet/skole, rådgiver på ungdomstrinnet, kontaktlærere, samlingsstyrer og etterutdanning for lærere og avtalefestede ytelser (reduert leseplikt, virkemiddelordninger mv.), PP-tjeneste (ekskl. PP-ts innsats i barnehager og voksenopplæring), assistenter, morsmålsundervisning, skolebibliotekar, kontorteknisk personale/kontordrift, skolemateriell, undervisningsmaterieell og -utstyr m.m. Utgifter til ekskursjoner som ledd i undervisning inngår i funksjonen, mens skoleskyss føres på funksjon 222 (Kostra, kontoplan).

** Fellesutgifter (590 tusen) er fordelt forholdsmessig med 40% på barnetrinnet og 60 % på ungdomstrinnet.

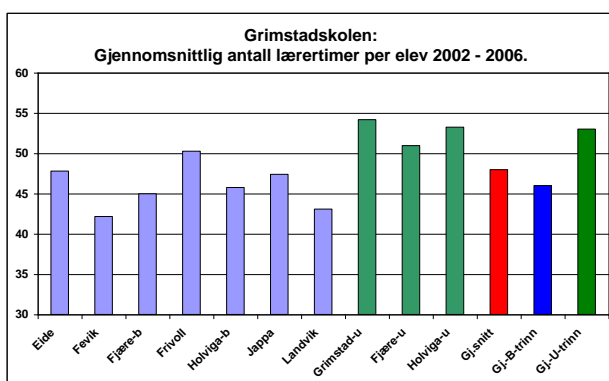
*** Holviga skole hadde i 2006 felles budsjett/regnskap for barne- og ungdomstrinnet. Tallene for "Driftsutgifter per elev, funksjon 2020" er stipulert med utgangspunkt i forholdstall mellom de andre flere-parallele barneskolene og de to andre u-skolene i Grimstad. Det betyr at tallene for 2006 for Holviga skole som helhet er korrekte, men at de er stipulerte tallene for u- og b-trinnet kan avvike noe fra slik det faktisk var i 2006. I forhold til formålet med oversikten over, er dette likevel godt nok.

**** Antall elever per årsverk fremkommer ved å dele antall elever med antall årsverk totalt på skolen (årsmelding 2006).

***** Regnskapet er redusert med 1,5 mill. (ca. 3,7 årsverk) pga gruppen minoritetsspråklige elever ved skolen. Utgifter til dette refunderes av staten, men refusjonen er i regnskapet for skolen kun ført som utgift.

Tabellen over viser forskjeller i:

- kostnader per elev mellom skolene (funksjon 2020). Kostnadene er lave på Fevik skole og høye på (små-) skolene Eide, Frivoll og Holviga (u-trinnet).
- antall elever per årsverk ved skolene.
- andelen elever med spesialundervisning.

Forskjellene i ressursituasjonen ved skolene er også forsøkt illustrert i diagrammet til venstre. Diagrammet viser antall lærtimer delt på antall elever ved skolene. Diagrammet illustrerer lærertetthet og hvor mye lærtid den enkelte skole har til sine elever. Lav søyle innebærer relativt lite lærtimer (-tid) per elev, mens høy søyle betyr mer/"mye" lærtimer (-tid) per elev. Forskjellen mellom b-trinnet og u-trinnet handler om at elevene er lengre på skolen på u- enn b-trinnet.

Diagrammet bekrefter tabellen over om at driftsutgiftene er ulikt fordelt mellom skolene.

Om tildeling av økonomiske ressurser til skolene.

Enhetslederne i Grimstadskolen beskriver i samtaler med arbeidsgruppen skolens ressursituasjon ulikt; fra en ressursituasjon som generelt ikke er problematisk ved enkelte skoler til en generelt svært problematisk ressursituasjon ved andre skoler. Ressursituasjonen ved skolene illustreres blant annet ved ulikhetene mellom skolene når det gjelder andel kontaktlærere og antall elever per kontaktlærer. På noen skoler er 90-95 % av lærerne kontaktlærere, på noen skoler ca. 2/3-deler av lærerne. På noen skoler har kontaktlærerne ansvar for 12-15 elever, på andre skoler opp til 25 elever. Ifølge opplæringsloven skal hver elev være knyttet til en kontaktlærer som har ansvar for de praktiske, administrative og sosialpedagogiske gjøremålene

som gjelder eleven, herunder kontakt med foreldrene. På landsbasis er det i gjennomsnitt 15,4 elever per kontaktlærer, jfr. Utdanningsspeilet 2005 (U-dir).

Vi skal under kort beskrive hvordan skolene tidligere og i dag, får tilført budsjettmidler og herunder midler til spesialundervisning. Spørsmålet er om midlene til skolene fordeles på en objektiv og "rettferdige" måte slik at skolene har likeverdige rammer for å skape et godt opplæringsstilbud? Vi er også på leting etter om systemet har svakheter som kan føre til uhensiktsmessige handlinger. Er det for eksempel sider ved ordningene som på en uhensiktsmessig måte legger til rette for "mange" enkeltvedtak om spesialundervisning eller som kan motivere hjemmeskolene til overføring av elever til Langemyr skole?

Skolene fikk for tre fire år siden årlig tildelt midler etter et sett med objektive kriterier (antall elever, antall fremmedspråklige, antall elever med enkeltvedtak mv). Skolene fikk likeledes tildelt midler etter søknad til skolekontoret til dekning av utgifter til spesialundervisning. I forbindelse med ny organisasjon i 2005 fikk hver enkelt skole definert sitt budsjett – en ramme. Etter 2005, med selvstyrte skoler, er det 2005-rammen som danner utgangspunkt for skolenes forslag til årsbudsjett. De felles objektive kriterier for fordeling av midler mellom skolene ble med andre ord forlatt i 2005. I dag er det opp til den enkelte enhetsleder å utarbeide budsjettforslag, blant annet for midler til spesialundervisning.

Når det foreligger nytt enkeltvedtak om spesialundervisning, må hjemmeskolen som hovedregel lage et opplegg for denne eleven innenfor gjeldende budsjettamme. Dersom hjemmeskolen mener de ikke har ressurser til å lage et opplegg innenfor gjeldende budsjettamme, kan hjemmeskolen fremme krav om budsjettregulering overfor kommunalsjefen. Det er ingen automatikk i at hjemmeskolen får tilført ekstra midler, men enkeltvedtak(-ene) setter hjemmeskolen i formell posisjon til å argumentere for budsjettregulering.

Når Langemyr får en ny elev, tilføres skolen midler etter modell vedtatt i samarbeidsavtalen med eierkommunene. Enhetsleder ved Langemyr opplyser at rutinene ved inntak av elever i dag bør gjennomgås.

Budsjett- og regnskapssystemet er slik at vi ikke får ut konkrete tall for hvor mye den enkelte skole bruker til spesialundervisning og hvor store spesialundervisningskostnadene er i enkeltsaker. Vi har heller ikke tall for hva en elev koster på hjemmeskolen den ene dagen, og hva den samme eleven koster neste dag overflyttet til Langemyr. I gjennomsnitt koster Grimstad-eleven på Langemyr kr. 735 000 per år. Dette inkluderer skolefritidsordningen. En del elever har både utvidet skoledag og SFO i alle ferier bortsett fra juli. Fullt SFO-tilbud på Langemyr utgjør isolert sett ca. kr. 80.000. Arbeidsgruppens medlemmer, med lang erfaring fra Grimstadskolen, mener at kostnadene for den samme eleven er langt lavere på hjemmeskolen enn på Langemyr.

En kan stille flere spørsmål til det som er beskrevet over, blant annet:

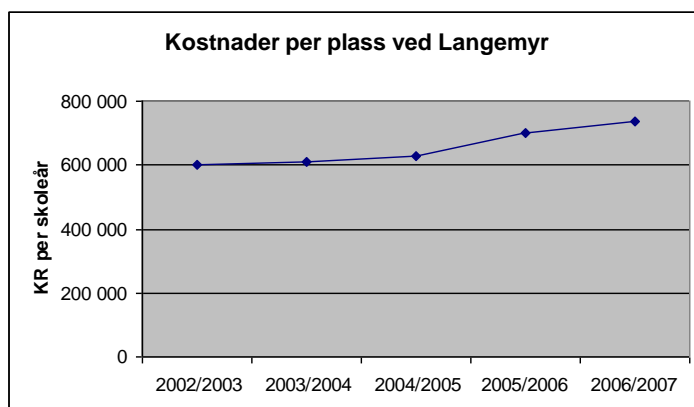
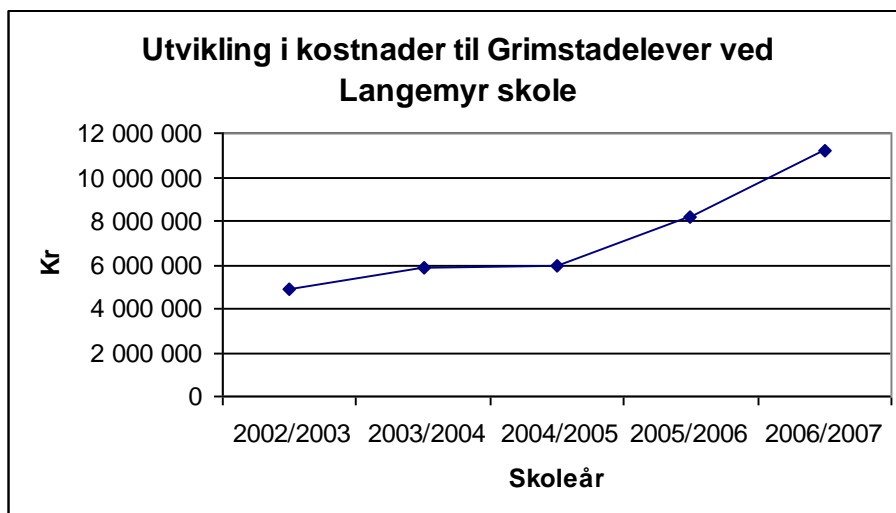
1. Er det sikkert at rammene som ble laget for den enkelte skole i 2005 var "riktig" og gjensidig "rettferdig" mellom skolene?
2. Har kommunen i dag ordninger som gir god og sikker kontroll med at fordelingen av midler skjer på en likeverdig måte mellom skolene?
3. Er dagens systemet i for stor grad basert på gjensidig tillit mellom aktørene? Er det for eksempel etterprøvbart for utenforstående når skole X argumenterer for X kroner i tilleggsbevilgning til spesialundervisningstiltak. Og hva skjer med midler tildelt til spesialundervisning når grunnlaget for tildelingen forandrer seg eller over tid faller bort? Blir budsjettet da konsekvensjustert ned?
4. Når en elev flyttes fra hjemmeskolen til Langemyr, reduseres hjemmeskolens budsjett automatisk med et beløp tilsvarende de økte utgiftene på Langemyr?
5. Er systemet slik at det legger til rette for at elever i gråsonen mellom hjemmeskolen og Langemyr, "lett" overføres fra hjemmeskoler til Langemyr?
6. Er systemet i dag slik at det er en økonomisk fordel for hjemmeskolene med mange enkeltvedtak/spesialundervisning?

Det har ikke vært arbeidsgruppens oppgave å vurdere ulike budsjettrutiner. Arbeidsgruppen kan heller ikke besvare fyllestgjørende alle spørsmål stilt over, men arbeidsgruppen mener spørsmålene må stilles og at det må jobbes videre med disse.

Antall elever og kostnader ved Langemyr skole.

Antall elever fra Grimstad ved Langemyr skole har økt slik de senere år:

Elever ved Langemyr skole fra Grimstad			
	Elever	Plasser	Barnehage
1996/1997	4	3,6	
1997/1998	5	5,0	
1998/1999	7	6,8	
1999/2000	7	7,0	
2000/2001	6	5,6	
2001/2002	9	8,4	
2002/2003	9	8,4	
2003/2004	10	9,4	
2004/2005	10	9,4	
2005/2006	14	11,6	1
2006/2007	17	16,0	1

Mens antall elever ved spesialskoler i forhold til antall elever i vanlig grunnskole i 2006 var 0,3 % i kommunegruppe 8 (kommunegruppen til Grimstad) og 0,4 % for landet, var tilsvarende for Grimstad 0,7 % (Kostra).

Kostnadene for Grimstad-elevene ved Langemyr har steget parallelt med økningen i andelen elever. Kostnaden skoleåret 2006/2007 er drøyt 11 millioner for 16 plasser. Skoleåret 2006/2007 koster en plass på Langemyr om lag 735 000 kroner inkludert SFO (antall betalt: 15,2). En ordinær

skoleplass koster ca kr. 625 000. Kostnadene ved Langemyr skole skiller seg ikke fra tilsvarende kostnader ved andre spesialskoler. Det er ikke justert for pris- og lønnsvekst i tabellen over til venstre.

Tallene over gjør at det kan være grunn til å se nærmere på om avviket til Grimstad fra landsnittet og den sterke elevveksten ved Langemyr, skyldes særegne forhold lokalt.

Fleire forhold kan ligge bak endringen i antall elever ved Langemyr, og da fortrinnsvis kombinasjoner av nedenstående momenter:

- At den potensielle brukermassen øker; flere barn fødes med multifunksjonshemminger mv.
- Endring i syn på integrering; "pendelen slår noe tilbake"
- At Langemyr skole i dag kan markedsføre seg med mer utadrettet kursvirksomhet
- At Langemyr har et godt omdømme
- Strategisk flytting til Grimstad
- At foreldre kan oppleve trygghet ved at eleven får tilbud ved en spesialskole
- Økonomi; at hjemmeskoler ser økonomiske fordeler med at elever overføres til Langemyr skole
- Bekvemmelighet; at hjemmeskolen blir kvitt en utfordring de opplever ligger over det de mestrer

Spesialpedagogiske tiltak i Grimstadskolen i dag – organisering mv.

Det er forskjeller mellom skolene i Grimstad mht. organisering av opplæringen, syn på spesialundervisning og TPO, metoder i opplæringen mv. Vi skal under beskrive noen av disse forskjellene.

Hovedgrunnlaget for beskrivelsen under er intervjuene arbeidsgruppen gjennomførte vinteren-07 med alle enhetslederne og spesped.-koordinatorene i grunnskolen i Grimstad. Beskrivelsen bygger også på

refleksjoner i arbeidsgruppen. Hensikten med beskrivelsen er ikke å gi et fullstendig bilde av spesialundervisningen, men kun å få frem noen sentrale trekk ved denne.

Noen fellesverdier i Grimstadskolen.

Ut fra intervjuene er det stor grad av enighet om følgende verdier og prinsipper i Grimstadskolen:

- Opplæringsopplegget skal inkludere alle og gi den enkelte mestringsopplevelser.
- Lærerne skal ha fokus på den enkelte elev og opplæringen skal tilpasses den enkelte (TPO).
- Opplæringen skal foregå i større eller mindre grupper og minst mulig som 1-1 opplæring.
- Det skal legges vekt på gode relasjoner mellom kontaktlærer og den enkelte elev.
- Kontaktlæreren har ansvar for eleven og kontakten med foreldrene.

Om forholdet tilpasset opplæring (TPO) og spesialundervisning.

Både oppfattelsen av hva TPO er og praksisen, er ulik i Grimstadskolen; fra en skole med 11 forskjellige ukeplaner på to trinn til en annen skole som har "lite TPO" eller hvor TPO er "opp til den enkelte lærer". For noen er nivådeling TPO, for andre ikke.

For noen skoler er spesialundervisning en form for TPO. Disse skolene ønsker å viske ut skillet mellom TPO og spesialundervisning. For andre går det et skille mellom TPO og spesialundervisning. Skillet oppstår når det foreligger et enkeltvedtak, når det er behov for opplæring 1-1 eller i liten gruppe, når det er behov for hjelp utenfra (ppt/Langemyr) eller når opplæringsopplegget skiller seg klart fra det de fleste får.

Modeller for organisering av opplæringen i Grimstadskolen.

Vi vil under kort beskrive 4 modeller for organisering av opplæringen i Grimstadskolen. De 4 modellene synliggjør både likheter og noen forskjeller i hvordan opplæringen er organisert. Det er i praksis store likeheter i Jappa- og Fevik-modellene, men skolenes beskrivelse av modellene er noe ulik. Skolene modellene under er knyttet til, mener modellene bidrar til kvalitet i opplæringen, TPO og effektiv bruk av ressursene.

- Jappa-modellen: Lærerne er organisert i team som dekker 2 trinn. Hvert team ledes av en teamleder. Nær alle er kontaktlærere. Teamet samarbeider om og har ansvar for all opplæring på de 2 trinnene. Modellen skal fremme fleksibilitet: ved fravær dekker teamet ofte opp opplæringen selv istedenfor at det settes inn vikar og modellen kan gi mulighet for grupper på tvers av alder. Filosofi/grunnholdning: så få som mulig skal ut av fellesskapet, all opplæring er tilpasset opplæring (TPO).
- Fevik-modellen (Kontaktlærermodellen). (Nær) alle lærerne på skolen er kontaktlærere; 3 -4 kontaktlærere pr. trinn. Alle elevgrupper på trinnet har parallelle timeplaner. Det gir mulighet for opplæring i både store og mindre grupper. Ellers organiseres skolen i 3 team. Lærerne (teamet) er kollektivt ansvarlig for opplæringen i den enkelte gruppe (på 12-20 elever). Det oppstår en gjensidig solidaritet mellom lærerne i teamene. Det legges stor vekt på gode relasjoner mellom kontaktlærer og den enkelte elev i gruppen. Målet er minst mulig 1-1 opplæring. Lærerne sirkulerer - ingen har en gruppe mer enn 3 år.
- Eide-modellen.
Linjesystemet er en organisering av ressursene til spesialundervisning og tilpasset opplæring, slik at den ligger fordelt med en time per dag, 3-5 dager i uken med fast lærer og rom. På en linje legger man spesialundervisning eller tilpasset opplæring som periodevis kurs. Opplegget skal være spesifisert med tanke på:
 - Deltakere: for eksempel 2-3 elever per linje, som i utgangspunktet har relativt likt behov
 - Varighet: for eksempel 8 uker
 - Mål: for eksempel addisjon, subtraksjon og tieroverganger
 - Omfang: for eksempel 5x1 t per uke, mandag-fredag.

Linjeopplæring skal være intensivt og målrettet. Hele perioden detaljplanlegges før oppstart, slik at vikarer enkelt kan gå inn i timene, og rapporteres med tanke på vurdering av måloppnåelse ved endt periode.

- Landvik-modellen.

Opplæringen organiseres i grupper på tvers av basisgruppene på trinnet.

Brukes i fagene No – Matte – Eng og har fargekoder: Blå (også lyseblå) – Gul – Rød eller Blå – Grønn – Gul – Rød. Alle i stigende vanskelighetsgrad. Gruppene går over tid, men felles for alle er at elever kan bytte gruppe etter emne og forutsetninger, og "fargetilhørighet" kan variere fra fag til fag. Også innenfor nivågruppene kan elevene være på ulike delmål i forhold til kompetansemålet som er satt. Årstrinnene praktiserer graden og omfanget av opplæringsgrupper noe ulikt siden skolen ennå er i en oppbyggingsfase.

Arbeidsplan: Nivådeling i forhold til vanskelighetsgrad/oppgavedybde og mengde. Også med utgangspunkt i opplæringsgruppen i det enkelte faget. I dette ligger også individuelle A-planer for elever som med spes. tilrettelagt opplæring.

"Å skrive seg til lesing" (begynneropplæring i lesing og skiving, 1.-3. trinn per 2007). Metoden tar utgangspunkt i elevens ståsted ved skolestart. 2 og 2 elever i arbeidspår uavhengig av nivå. Etter hvert lages også arbeidspår med elever på samme nivå.

Om enkeltvedtak og (kollektiv) bruk av midlene.

I utgangspunktet følger midlene knyttet til et enkeltvedtak, eleven enkeltvedtaket gjelder. Intervjuene med enhetslederne viser imidlertid at det de siste årene har skjedd en markert dreining fra bruk av spesialundervisningsmidlene i 1-1 opplæring til opplæringsformer hvor flere elever enn den enkeltvedtaket gjelder, får nytte av spesialundervisningen.

Det har videre fremkommet at enkeltvedtakene formuleres noe forskjellig mellom skolene. For å sikre kvalitet ved enkeltvedtakene, mener arbeidsgruppen at det kan være behov for gjennomgang av:

- forholdet mellom de formelle vedtak og konkret anvendelse av midler knyttet til vedtakene.
- enkeltvedtakenes juridisk holdbarhet; blant annet i forhold til elevens/foresattes klagerett (rettssikkerhet).

Bakteppet for ovennevnte, er en endring i synet på 1-1 opplæring mot mer opplæring i grupper.

Begrunnelsene knyttet til en kollektivisering av ressursene til spesialundervisning, handler om effektiv utnyttelse av midlene, at flere får nytte av midlene og at det pedagogiske tilbudet til den enkeltvedtaket er knyttet til blir bedre.

Der en stor del av ressursene knyttes opp i spesialundervisning som er ligger fast på timeplanen, vil man redusere muligheten for fleksibel bruk av ressurser. Faste timer med faste fag, reduserer muligheten til for eksempel kursvirksomhet når man ser at deler eller hele grupper av elever trenger dette. Flere skoler påpeker behovet for fleksibel bruk av midlene, mens ordningene knyttet til spesialundervisning kan låse eller begrense denne muligheten.

Utnyttes de faglige ressursene ved Langemyr?

Intervjuene med enhetslederne viser at få grunnskoler i Grimstad har mye samarbeid med Langemyr skole. Samarbeidet beskrives gjennomgående som "litt". Samarbeidet beskrives også som "godt". I hovedsak er det slik at elevene enten har et tilbud på hjemmeskolen eller på Langemyr.

Spørsmålet er om grunnskolene i Grimstad utnytter ressursene Langemyr representerer. I tillegg til å overta ansvaret for elever som trenger særlig tilrettelagte tilbud, opplyser Langemyr at de også ser for seg at de kan tilby:

- veiledning til skoler som selv ønsker å gi et særlig tilrettelagt tilbud til elever på hjemmeskolen.
- samarbeidsmodeller hvor personalet ved Langemyr i kortere eller lengre tid hospiterer på hjemmeskolen til elever.
- modeller hvor elever er noe ved Langemyr, noe ved hjemmeskolen eller at elevene har et periodisk tilbud ved Langemyr for så å fortsette opplæringen ved hjemmeskolen.

Før samarbeidet mellom Langemyr og andre skoler i Grimstad eventuelt økes, bør det foreligge klare retningslinjer for hvordan økonomiske forhold/spørsmål skal løses. Skal den enkelte skole betale Langemyr for tjenester, eller vil dette inngå som en naturlig del av kompetansedeling som finnes mellom andre skoler i kommunen?

Har Grimstad kommune "betalt" for slike tjenester ved tilskuddet som gis til Langemyr, eller står det Langemyr fritt å kreve honorar for sine tjenester? Det er også behov for avklaring og samordning mellom Langemyr skole og PP-tjenesten når det gjelder tilbudet om veiledning til hjemmeskolene.

Spørsmålet er om det har blitt en "vane" at elever enten er ved hjemmeskolen eller på Langemyr skole og at de forskjellige "mellomløsningene", beskrevet over, i for liten grad har blitt vurdert. Spørsmålet er også om måten ressursene fordeles mellom skolene er til hinder for mellomløsningene.

Langemyr skole opplyser at det er en svakhet ved deres tilbud at skolen ikke har et godt nok sosialt tilbud til elevene. Rektor ved en annen skole opplyser på den andre siden at *"de dårligste elevene blir ensomme på hjemmeskolen og finner mer fellesskap på Langemyr"*.

Rektor ved Langemyr skole ønsker at skolen evalueres.

Se også tidligere kap. om "Antall elever og kostnader ved Langemyr skole".

Om PP-tjenesten.

Arbeidsgruppen har ikke laget noen kartlegging av PP-tjenesten i Grimstad, men har hatt samtale med leder og en ansatt ved kontoret. PP-tjenesten har i dag 4,5 årsverk disponibelt til arbeid med enkeltsaker og veiledning overfor skolene. Per 30.06.2007 hadde PP-tjenesten i Grimstad 556 aktive enkeltsaker (førskolebarn, elever og voksne), dvs 123 saker per årsverk. PP-tjenesten opplyser at de *"trenger mer tid til å drøfte den enkelte henvisning, mer tid til gode samtaler med elever, foreldre og skolen slik at vi kan gi konstruktiv veiledning"*.

På det grunnlaget oppfatter arbeidsgruppen at PP-tjenesten i Grimstad har en presset arbeidssituasjon som gjør at kontorets ansatte i liten grad kan drive forebyggende arbeid og systemrettet hjelp og veiledning ute på skolene. Arbeidsgruppen har vært på ekskursjon i Hå kommune hvor de relativt sett har en langt høyere bemanning av PP-tjenesten. Det bør imidlertid også bemerkes at Hå kommune ikke har spesialscole.

Arbeidsgruppen har merket seg følgende fra Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007): *"... og ingen sto igjen. Tidlig innsats for livslang læring"*.

"Forskning viser at god kvalitet på den ordinære undervisningen reduserer behovet for spesialpedagogiske tiltak. PP-tjenesten bør derfor bidra til å heve kvaliteten på den ordinære opplæringen gjennom systemrettet arbeid mot skolene".

Kartlegging av elevenes forutsetninger, utvikling og effekt av tiltak.

Fylkesmannen i Aust-Agder avdekket følgende avvik under sitt tilsyn med Grimstad kommune (26.04.06): *"Grimstad kommune har ikke dokumentert et forsvarlig system for vurdering og oppfølging og oppfølging av om kravene i opplæringsloven med forskrift blir oppfylt"*.

Avviket bygger på følgende observasjoner. Skolebasert vurdering er ikke et begrep som kommunen har innarbeidet en felles forståelse av. Vurderingsarbeidet som gjøres i skolene er i liten grad formalisert i form av planer og rapporteringskrav. Rapporteringer fra enhetslederne til kommunenivå gis ikke etter en plan som er kjent og ivaretar kravet til kontinuitet."

I svaret fra rådmannen av 01.09.2006 til Fylkesmannen i Aust-Agder fremkommer blant annet:

"Grimstad kommune tar sikte på å gjennomføre følgende tiltak: Etablere et system for en årlig skriftlig egenvurdering i hver enkelt skole. Egenvurderingen vil blant annet ha fokus på elevenes læringsutbytte og på skolen som lærende organisasjon".

Grimstadskolen har ikke en felles metode/mal for kartlegging av elevene, deres utvikling og systemer for evaluering av effektene av de tiltak som benyttes overfor elevgruppen og den enkelte elev. Arbeidsgruppen har ikke systematisk innhentet informasjon om omfang og metoder for kartlegging som i dag i større eller mindre grad benyttes på skolene. Arbeidsgruppen oppfatter imidlertid at dette er et område det er viktig å utvikle.

Arbeidsgruppen har vært på befaring på Sjøstrand skole i Kristiansand. "Sjøstrandmodellen" har blant annet som målsetting at alle elevene skal bli sett og de har satt kartlegging av elevene både faglig og sosialt i system. Skolen har et koordineringsteam som vurderer alle elevene på skolen. Koordineringsteamet er et støtteapparat for elever og lærere. Målet er å fange opp elever som strever for å sette inne tiltak raskt. De har rutiner for oppfølging.

Arbeidsgruppen oppfatter at modellen til Sjøstrand skole er interessant og at den kan være til inspirasjon for utvikling av lignende i Grimstadskolen.

Alternative læringsarenaer.

Enhetslederne ved ungdomstrinnene uttrykker et ønske om alternative læringsarenaer. Ungdomstrinnet har et teoretisk preget, og det er få muligheter innen det ordinære læreplanverket for eksempel. valgfag av mer praktisk karakter. Langemyr skole er en felles alternativ læringsarena for alle skolene i Grimstad. For øvrig er det opp til skolene selv å skape permanente eller tidsavgrensede alternative læringsarenaer.

Andre eksempler på alternative læringsarenaer i Grimstadskolen:

- Frivoll skole: elevbedrift på eplehagen/ urtehagen/ Dømmesmoen
- Solrik
- Fevik Maritime
- Kortkurs: jfr. Fjære og Holviga (motor, fritid...)
- Fjære: musikalene

Gode relasjoner.

En forutsetning for gode læringsresultater og et godt skolemiljø er gode relasjoner elevene imellom, mellom elever og lærere, mellom eleven og foreldrene og mellom lærere/skolen og foreldrene. I Grimstadskolen finnes det et mangfold av programmer, opplegg og arbeidsmåter som har til hensikt å skape gode relasjoner i læringsmiljøet:

- ICDP
- Marte Meo
- Dette er mitt valg
- Mot
- PMTO
- ART

Arbeidsgruppen oppfatter at styrken i dette mangfoldet er det finnes ressurser og fagmiljøer i Grimstadskolen å bygge videre på. På den andre siden er det per dato behov for noe mer faglig koordinering og prioritering når det gjelder metoder og metodeutvikling.

Innholdet i de ulike metodene er beskrevet i eget vedlegg.

SPECIALUNDERVISNING I OSLO KOMMUNE OG FINLAND.

For å sikre og skape et best mulig bilde av spesialundervisningen i Grimstad, har arbeidsgruppen benyttet en undersøkelse om spesialundervisning fra Oslo kommune og behandlingen av denne undersøkelsen som referanse. Ved å sammenligne det vi ser av utviklingstrekk i Grimstad med tilsvarende i Oslo, kan vi med noe større sikkerhet beskrive bildet av situasjonen i Grimstad. Oslo kommune har hentet inspirasjon fra grunnskolen i Finland.

Bakgrunnen for å benytte Oslo kommune som referanse er den brede kartleggingen og politiske behandlingen kommunen nylig har gjennomført. Konsulentfirmaet Furst og Høverstad ANS utarbeidet i 2006 en omfattende rapport om spesialundervisning i grunnskolen i Oslo kommune. Vinteren/våren 2007 har saken "*Spesialundervisning i grunnskolen – prinsipper for framtidig organisering og finansiering*" blitt behandlet i de politiske organene i Oslo.

Vi vil under referere de viktigste funn og veivalg om spesialundervisningen i Oslo kommune og beskrivelse av grunnskolen i Finland. I det alt vesentlige er teksten klippet fra rapporten til Furst og Høverstad ANS (sammendragsrapport 07.09.2006), Oslo kommune/byråds sak 3/07 Oslo kommune/Kultur- og utdanningskomiteens behandling 13/06/2006 sak 43. Gjengivelse og utklipp står for vår regning.

Sentrale fellestrekk og mulige inspirasjonsmomenter for Grimstad.

Sammenligner en kartleggingen av spesialundervisning i Grimstad kommune (se over) med Oslo kommune (se under) ser en blant annet følgende sentrale fellestrekk:

- relativt høy andel elever med enkeltvedtak om spesialundervisning og elever i spesialgrupper/spesialskoler.
- store forskjeller mellom skolene når det gjelder andelen elever med spesialundervisning
- på ungdomstrinnet får flere elever spesialundervisning enn på barnetrinnet.
- store variasjoner mellom skolene mht organisering av opplæringen, teamarbeid mv

Arbeidsgruppen finner følgende forhold fra Oslo kommune og Finland særlig interessante mht videreutvikling av spesialundervisningen i Grimstad:

- Inkludering i størst mulig grad. Vektlegge videreutvikling av tilpasset opplæring (TPO) slik at flere elever som i dag har spesialundervisning, i fremtiden kan få hjelp innenfor ordinær tilpasset opplæring.
- Tidlig inngripen/intervenering
- Relativt sett høyere ressursbruk de første opplæringsårene
- Kartlegging og systematikk
- Kompetanseutvikling en forutsetning for godt utviklet TPO
- Organisering av opplæringen og fleksibel bruk av ressursene.
- Samarbeid med foreldrene.

Spesialundervisning i Oslo kommune og Finnland.

Vi vil under kort referere enkelte sentrale funn i kartleggingen av spesialundervisning i Oslo kommune og noen momenter om spesialundervisning i Finnland. Se også over.

Konsulentfirmaet Furst og Høverstad intervjuet 10 skoler og oppsummerer dette slik:

- at forskjellene i andel elever som får spesialundervisning som ikke ble forklart i de kvantitative analysene (se over), i stor grad gjenspeiler forskjeller i organisering av opplæringen mellom skolene.
- skolenes opplegg for å organisere lærerressursene fleksibelt gjennom utstrakt teamarbeid mellom lærerne og metoder som nivådeling i arbeidsplanperioder, intensive kurs med kort varighet og oppfølging, og leksehjelp varierte betydelig. Dette så ut til å ha stor betydning for andel av elevene som får tildelt spesialundervisning og hvor mye ressurser skolene binder opp i spesialundervisning.

- alle skolene påpekte at de i liten grad bruker spesialundervisning i en form som innebar at enkeltelever tas ut av gruppen. De fleste skolene organiserte spesialundervisning i smågrupper bestående både av elever med og uten enkeltvedtak om spesialundervisning. De fleste skolene prøvde å sikre tilpasset opplæring/spesialundervisning på skolen. Metodene for å få dette til varierte imidlertid betydelig.
- det var store forskjeller mellom skolene både når det gjaldt innhold og hyppighet av kontakt mellom skolene og foreldre. Flere skoler understreket at det var viktig at samarbeidet var systematisk organisert og at foreldrene gjennom dette ble forpliktet til å følge opp barnas utvikling på skolen.

Fûrst og Høverstad har formulert en "suksessstrategi":

Skoler som:

- har få elever med spesialundervisning og som
- bruker mer ressurser i den ordinære opplæringen for å sikre tilpasset opplæring oppnår bedre resultater (lesetilfredshet og brukertilfredshet)

Det tenkes her selvfølgelig ikke på de elevene som har funksjonshemminger eller andre vansker som helt entydig tilsier behov for spesialundervisning etter opplæringslovens 5-1, men elever der det kan være tvil om de har rett til spesialundervisning.

Byrådsaken som legger stor vekt på tilpasset opplæring i skolen, og at flere barn som har spesialundervisning bør kunne få hjelp innenfor ordinær tilpasset opplæring, dette må bli mer vanlig.

Frans Ørsted Andersen trekker i sin doktorgradsartikkel frem noen kjennetegn ved den finske støtteundervisningen og spesialundervisningen. Dette er nærhet, trygghet, oversiktighet, stolt faglighet, effektiv evaluering, god kommunikasjon med foreldrene, mye fysisk aktivitet, skolemat og fokus på helse og ikke minst god samordning mellom allmennpedagogikken og spesialpedagogikken. Den finske modellen for spesialundervisning kjennetegnes ved følgende trekk:

- Tidlig inngripen/intervensjon.
- Kartlegging og systematikk og en sterk evalueringskultur.
- Relativt sett høyere ressursbruk i de første opplæringsårene.
- Fleksibilitet.
- Alle elever kan i prinsippet få spesialpedagogisk hjelp og støtte i kortere eller lengre tidsrom ved behov, noe som minimaliserer stigmatiseringen som følge av spesialpedagogiske støttetiltak. Enkeltvedtak brukes bare når det er snakk om omfattende tilrettelegging eller utvidet opplæringstid.
- Inkludering i størst mulig grad og opplæring i spesialklasser/skoler for de med omfattende funksjonshemminger.
- Høy faglig kompetanse, både hos lærere og assistenter samt tilgang til faglig kompetanse, veiledning og bistand fra ambulerende spesialpedagogiske team som følger opp skolene ved behov.

LITTERATURLISTE

- Brev fra Fylkesmannen i Aust-Agder til Grimstad kommune: "Oppfølging av tilsyn med Grimstad kommune", av 11.05.2006.
- Brev fra Grimstad kommune til Fylkesmannen i Aust-Agder: "Fylkesmannens tilsyn....", av 01.09.2006.
- Dalen, Monica. 2006. *Så langt det er mulig og faglig forsvarlig...* Oslo: Gyldendal akademisk
- Nordahl, Thomas: "Elevens som aktør" Universitetsforlaget 2002.
- Oslo kommune, Utdanningsetaten: Spesialundervisning i grunnskolen. Fordelingsprofil og fordelingskonsekvenser av ressursfordelingsmodellen i grunnskolen sammendragsrapport 07.09.2006. Fûrst og Høverstad ANS.
- Oslo kommune. Byrådsak 3/07 Spesialundervisning i grunnskolen – prinsipper for framtidig organisering og finansiering.
- Oslo kommune. Kultur- og utdanningskomiteen (13./07/2007) sak 43: Spesialundervisning i grunnskolen – prinsipper for framtidig organisering og finansiering.
- Plan for videreutvikling av kvalitet i Grimstadskolen 2007-2010.
- Rapporten "Gjennomgang av spesialundervisning, Evaluering av kunnskapsløftet (NIFU STEP rapport 19:2007)
- Rundskriv Udir-1-2007
- Spesialundervisning i grunnskole og videregående opplæring, 2004. Utdannings- og forskningsdepartementet.
- Stortingsmelding nr. 16 (2006-2007) *"Og ingen sto igjen"*
- Thomas Nordahl "Elevens som aktør" Universitetsforlaget 2002.
- Utdanningsspeilet 2005 og 2006 (Utdanningsdirektoratet).

VEDLEGG.

Noen programmer og metoder som benyttes i Grimstadskolen for å fremme et godt læringsmiljø og gode relasjoner mellom foreldre og barn og mellom lærere og barn.

ICDP.

"ICDP programmet er et forebyggende sensitiviseringsprogram, hvis målsetting er å sensitivere omsorgsgivere og foreldre, ved å understøtte de sider ved deres naturlige samspill som vi anser som viktige for å fremme barnets positive utvikling og tilpasning" (Hundeide 96, Rye 90).

Grunntanken er at den beste måten å hjelpe et barn på, er å hjelpe barnets omsorgsperson(er), og at den mest virkningsfulle strategien er å støtte og bevisstgjøre barnets stabile omsorgsnettverk.

Som nevnt er programmet ressursorientert, i det ligger det at man tar utgangspunkt i de ressurser omsorgsgiver har. I dette tilfelle omsorgsgivernes iboende evner til god omsorg.

Videre jobber man ut fra tanken om å aktivisere og mobilisere de potensielle omsorgsferdighetene og den omsorgstillit som de fleste omsorgsgivere til en viss grad er besittere av, men som av forskjellige årsaker sjeldent brukes ovenfor sine barn når de trenger det mest. Dette gjøres ved at man tar utgangspunkt i den kunnskap som er der, påpeker og bekrefter disse. Samtidig som en gir hint om hvordan de kan videreutvikles uten å gripe inn, men opprettholder omsorgsgivers initiativ og ansvar, da skal en anta at det kan skje veiledning. Uten at omsorgsgiver fratras initiativet og ansvar for de ferdigheter de har utviklet.

Marte Meo.

Metoden har vært brukt i Norge siden ca.1990 og har i hovedsak vært brukt for å styrke og utvikle spillet mellom foreldre og barn. Målet er å gi hjelp til selvhjelp. Marte Meo veiledning brukes forebyggende i helsestasjonssammenheng og som tiltak/behandling innenfor barnevern, fosterhjem, barne- og ungdomspsykiatrien og habiliteringen (barn med spesielle behov). De senere årene har metoden blitt videreutviklet og brukes nå også bl.a. innenfor familierapifeltet, i barnehager og i eldreomsorgen. Metoden er system- og ressursorientert, bygger blant annet på kunnskap fra den nyere spedbarnsforskningen, på "empowerment"-tankegang og på løsningsfokuset tilnærming (LØFT). Video brukes som hjelpemiddel.

Art

Aggression Replacement Training (godstein, Glick & Gibbs, 1998) er et multimodalt program for trening av sosial kompetanse som består av 3 komponenter; sosial ferdighetstrening, sinnekontroll og moralsk resonnering.

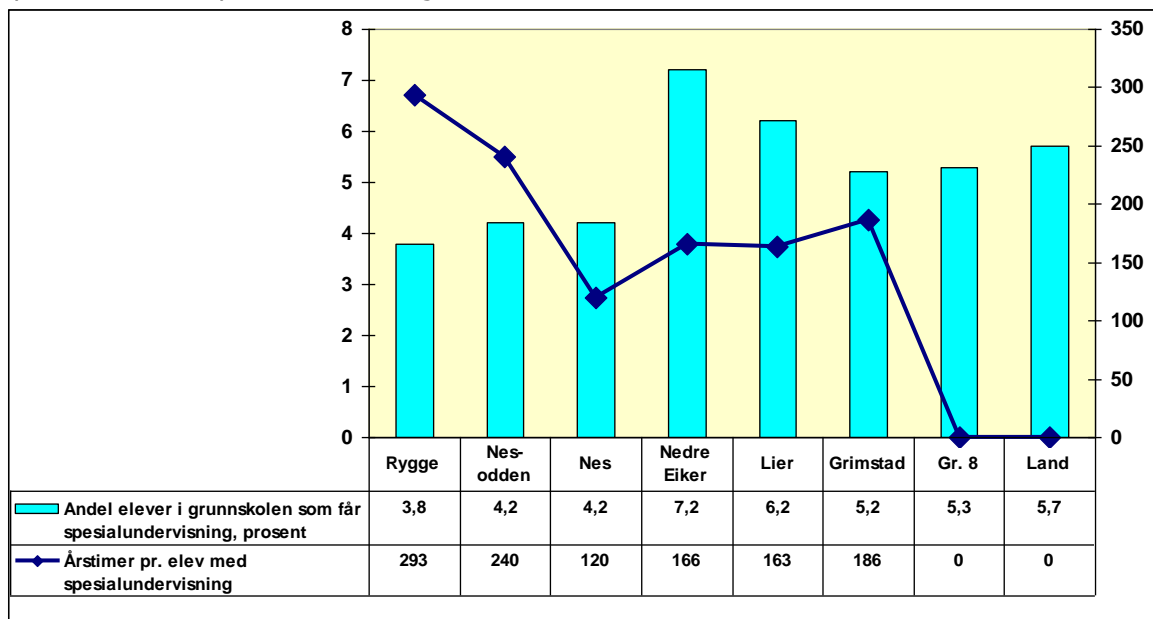
PMTO (Parent Management Training - Oregon)

PMTO tar utgangspunkt i det en vet om fastlåste og skadelige samspillmønstre i familier med barn med atferdsvansker, og forsøker å erstatte disse med samspillmønstre som fremmer samarbeid og positiv utvikling. Målet er å endre barnas atferd gjennom de endringer i foreldreatferd og familierutiner som behandlingen skaper. For å klare dette trenger foreldrene å trenes i noen enkle og tydelig definerte foreldreferdigheter. En del av arbeidet dreier seg om å skape grunnleggende endringer i måten foreldrene uttrykker og håndterer sine reaksjoner og følelser på. PMTO-terapeutens oppgave er derfor ikke bare å lære foreldrene nye ferdigheter, men også å lede og støtte dem gjennom en krevende og utfordrende personlig endringsprosess.

Vedlegg:

Utdrag fra rapporten KS-analyse: Grimstadøkonomien mot 2010.

Spesielle behov - spesialundervisning

I diagrammet over er andel elever med spesialundervisning tatt med søylene, mens årstimer pr. elev som får spesialundervisning ligger på linjen. Vi ser at Grimstad har en middels andel elever med spesialundervisning og antall timer pr. elev som har spesialundervisning. Data for årstimer pr. elev foreligger ikke for kommunegruppe og land. Erfaringsmessig stiger antall årstimer pr. elev med spesialundervisning med synkende andel som har spesialundervisning alle kommuner under ett. Bakgrunnen for dette er at lav andel med spesialundervisning indikerer at det da er elever med større behov.

Grimstad brukte i 2004 om lag 33 årsverk, eller 15% av lærertimene til spesialundervisning. Nes kommune hadde lavest andel med 7,6%. Kommuner som reduserer ressursinnsatsen til spesialundervisning har erfaringsvis skolefaglige vurderinger, og ressursinnsats overføres til normalundervisning. Isolert ville samme andel elever med spesialundervisning som Nes gitt en teknisk innsparing på 16 årsverk.

Vedlegg

Forholdet undervisning opplæring og spesialundervisning.

Tabellen under viser blant annet andelen og forholdet mellom ordinære undervisningstimer og timer til spesialundervisning og assistenter.

Grimstad kommune:										
Timer til ordinær undervisning og til spesialundervisning basert på GSI-tall										
	Elevtall b-trinn	Elevtall u-trinn	Timetall b-trinn	Timetall u-trinn	Spes. Ped b-trinn	Spes. Ped u-trinn	Assistent b-trinn	Assistent u-trinn	% spes. ped b-trinn *	% spes.ped u-trinn *
2000/01	1 899	739	115 424	54 502	19 114	11 666			16,6 %	21,4 %
2001/02	1 930	755	117 614	57 063	13 946	11 628			11,9 %	20,4 %
2002/03	1 955	757	119 786	56 506	17 130	10 466	21 470	2 808	21,5 %	20,5 %
2003/04	2 004	782	125 236	56 320	18 316	10 819	28 092	6 825	23,6 %	24,1 %
2004/05	1 969	827	123 860	62 810	18 734	9 385	31 149	14 427	25,2 %	24,1 %
2005/06	1 996	846	126 324	59 298	19 153	10 941	32 647	17 577	25,5 %	30,3 %

* Prosent av totale lønnskostnader til spesialpedagogiske tiltak. Assistenttimer er regnet inn ut fra en faktor på 2,5 ass per. lærer.

Kostnader knyttet til tallene i tabellene under kan illustreres slik (**Frivoll skole**)

I fjor (06-07) brukte vi 68 t/u på spesialundervisning, (assistent + lærertimer) Det tilsvarer 18% av vårt timetall (altså lønn) og utgjør rundt regna kr. 1 360 000,-. (vi pleier å regne prisen på en time tilsvarende kr. 20 000,-). For kommende skoleår er tallet 32 + 15 (ass) = 47 t/u = 12% av timetallet = 940 000,-.

GSI tall for enkeltskolene i Grimstad: 2000 – 2006.						
Eide oppvekstsenter						
	Antall elever	Antall lærertimer	Elever med enkeltvedtak	Spesped timer	Assistent timer	Brukt til Spesped *
2000	147	6838	9	1453	0	21
2001	146	6897		627	0	9
2002	139	6769	4	912	1738	22
2003	147	6887	3	428	1670	15
2004	131	6607	7	1036	2203	26
2005	142	6697	5	741	2280	22
2006	139	6399	5	285	3055	20
Eide, gj.snitt	142	6728	6	783	1564	19
* % av lærertimene ved skolen						
Fevik skole						
	Antall elever	Antall lærertimer	Elever med enkeltvedtak	Spesped timer	Assistent timer	Brukt til spesped
2000	388	16530	14	2394	0	14
2001	375	16245		1796	0	11
2002	360	15903	12	1824	3021	18
2003	360	15389	19	1967	2452	18
2004	344	14706	12	1254	4396	18
2005	368	15305	23	2195	3534	22
2006	401	15960	24	2812	4848	27
Fevik gj.snitt	371	15720	17	2035	2607	18

Fjære skole – barnetrinn						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	335	15037	19	3021	0	20
2001	337	14363		2166	0	15
2002	313	13874	18	2501	4104	27
2003	324	14136	24	3790	5246	36
2004	329	15038	18	3220	5942	32
2005	320	15389	12	2435	2855	22
2006	331	14280	12	855	6436	20
Fjære-b gj.snitt	327	14588	17	2570	3512	25
Fjære skole – ungdomstrinn						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	289	15276	35	3363	0	22
2001	298	16019		2936	0	18
2002	310	16619	18	2434	570	16
2003	300	14588	17	2394	907	18
2004	295	16210	29	2166	4132	21
2005	305	15304	45	3120	4699	29
2006	323	15390	39	2850	5670	29
Fjære-u, gj.snitt	303	15629	31	2752	2283	22
Frivoll skole						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	167	8405	12	2024	0	24
2001	166	8435		1339	0	16
2002	157	8365	7	1739	1197	25
2003	153	8037	9	1539	940	23
2004	149	7977	11	1396	2194	26
2005	156	7931	11	1953	1368	29
2006	160	6640	12	1710	1454	32
Frivoll, gj.snitt	158	7970	10	1671	1022	25
Grimstad ungdomsskole						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	283	15632	20	3021	0	19
2001	292	17244		4446	0	26
2002	273	15826	14	3706	909	25
2003	290	17208	18	5044	2850	34
2004	318	16894	20	2964	2434	22
2005	341	17470	29	3904	5130	31
2006	339	17160	27	1710	4246	18
Grimstad- u, gj.snitt	305	16776	21	3542	2224	25

Holviga skole - barnetrinnet						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	294	12739	5	1168	0	9
2001	287	13697		1739	0	13
2002	297	13502	7	1653	1910	17
2003	287	12968	6	1795	3501	22
2004	276	12882	9	1755	3562	22
2005	275	13453	13	3164	3762	31
2006	281	11977	14	1226	0	10
Holviga-b, gj.snitt	285	13031	9	1786	1819	18
Holviga skole - ungdomstrinnet						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	167	9968	19	2366	0	24
2001	165	9434		1340	0	14
2002	174	9934	12	1710	627	19
2003	192	10444	11	676	1362	11
2004	208	11104	12	1310	3192	21
2005	192	10844	13	1881	3354	26
2006	209	9580	12	1008	5286	27
Holviga-u, gj.snitt	187	10187	13	1470	1974	20
Jappa skole						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	239	11770	19	1966	0	17
2001	254	11828		1140	0	10
2002	287	12276	6	1140	2052	15
2003	312	15020	7	1453	1954	14
2004	312	15276	11	1511	2198	15
2005	298	15149	5	1282	627	10
2006	293	13452	6	855	485	8
Jappa gj.snitt	285	13539	9	1335	1045	13
Landvik skole						
	Antall	Antall	Elever med	Spesped	Assistent	Brukt til
Årstall	elever	lærertimer	enkeltvedtak	timer	timer	spesped
2000	300	13965	23	2308	0	17
2001	327	14948		1653	0	11
2002	327	14963	11	2623	2052	22
2003	335	15105	16	2366	3290	22
2004	359	15081	12	3066	3220	27
2005	358	15353	23	2337	6099	27
2006	365	14622	21	1273	6840	23
Landvik, gj.snitt	339	14862	18	2232	3072	21

Kostra:

